

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ: Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΝΕΟΤΕΡΟ
ΕΛΛΗΝΙΣΜΟ»
(Σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Έρευνας Βυζαντινού Πολιτισμού)

ΚΟΝΤΑΚΙΟ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΝΙΚΟΛΑΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΩΔΙΚΑ 212 ΤΗΣ ΠΑΤΜΟΥ, φφ. 94-95

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
της
Καββαδία Ι. Αδαμαντίας
Πτυχιούχου του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων,
(2013)

A.M.: 1013202005014

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ιωάννης Πολέμης, καθηγητής Βυζαντινής Φιλολογίας, ΕΚΠΑ
Δήμητρα Μονιού, Δρ. Βυζαντινής Φιλολογίας
Γεωργία Ξανθάκη-Καραμάνου, Ομότιμη Καθηγήτρια, Παν. Πελοποννήσου

Μυστράς, 2022

Πίνακας περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ	5
ΚΟΝΤΑΚΙΟΝ	11
α) Προέλευση - Πηγές.....	12
β) Μορφή.....	14
γ) Είδη κοντακίου.....	15
ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΜΕΛΩΔΟΣ.....	17
Η ΤΙΜΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ	25
Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	27
α) Πηγές.....	27
β) Η τιμή του Αγίου Νικολάου	28
γ) Ο βίος και τα θαύματά του	29
ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΒΙΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΥΡΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΠΙΝΑΡΕΩΝ.....	40
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΟΝΤΑΚΙΟΥ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΝΙΚΟΛΑΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΩΔΙΚΑ 212 ΤΗΣ ΠΑΤΜΟΥ, φφ. 94-95	48
ΜΕΤΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	56
ΒΙΒΛΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	60
ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	65
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	75
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	76

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία πραγματεύεται τη ζωή, τα θαύματα και την επίγεια ζωή του αγίου Νικολάου Μύρων, συμπεριλαμβανομένης της φιλολογικής ανάλυσης του κοντακίου εις τον άγιο από τον κώδικα 212 της Πάτμου, φφ. 94-95. Πρόκειται για ένα μικρό σε έκταση κοντάκιο αλλά περιεκτικό και χαρακτηριστικό της θεόφιλης παρουσίας του αγίου. Βασική πηγή πληροφοριών για την εκπόνηση της εργασίας αποτέλεσε το *Μηναῖον του Δεκεμβρίου*, όπου αναφέρονται περιστατικά από την καθημερινή του ασχολία με τα θεία, τα θαύματά του και η θεάρεστη συμπεριφορά του. Γίνεται αναφορά στην εκκλησιαστική ποίηση και υμνογραφία, καθώς και στις πηγές και τη μορφή του κοντακίου. Σχετική μνεία γίνεται και την τιμή των αγίων στην ορθόδοξη παράδοση, όπως και για την τιμή του αγίου Νικολάου από τους πιστούς. Επιπλέον, θα δούμε μια συγκριτική μελέτη του αγίου Νικολάου των Μύρων και του αγίου Νικολάου Επισκόπου Πιναρέων, οι οποίοι πολύ συχνά αποτελούν ένα κοινό πρόσωπο στη συνείδηση του λαού, κι αυτό γιατί κυρίως είχαν το ίδιο όνομα και κατά δεύτερον διότι κατάγονταν και οι δύο από τη Λυκία. Στο κεφάλαιο αυτό, θα δούμε για ποιο λόγο συχνά συγχέονται οι δύο αυτοί άγιοι, με κύρια πηγή το βιβλίο του Gustav Anrich, *Hagios Nikolaos*. Τέλος, ακολουθεί η νεοελληνική απόδοση του κοντακίου, η μετρική καθώς και η αισθητική ανάλυση του κειμένου.

Λέξεις κλειδιά: Άγιος Νικόλαος, κοντάκιο, θαύματα, υμνογραφία, Anrich.

ABSTRACT

The current master thesis examines the life, the miracles and the earthly life of Saint Nicholas Myron, through the philological analysis of the *kontakion* in honor of the saint which is included in the 212 ff. 94-95 Patmos' code. Although it is a small text, could be characterized as comprehensive and as it depicts the common theophilic presence of the Saint. The majority of information for this project has been excerpted from the *Μηνναῖον του Δεκεμβρίου*, where incidents from his daily occupation with religion, his miracles and his godly behavior are reported. In addition reference is made to ecclesiastical poetry and hymnography, as well as to the sources and the form of the *kontakion*. The honor of the saints is also mentioned in the Orthodox tradition by the believers and the honor of Saint Nicholas is no exception. During this project it will be demonstrated a comparative study of St. Nicholas of Myra and St. Nicholas of Pinare, who are often in people' consciousness the same figure, mainly because they had the same name and secondly because they both came from Lycia. In this chapter, we will examine the reasons of why these two saints are often confused and the main source where these information are cited is the book of Gustav Anrich, *Hagios Nikolaos*. Arriving at the end of this thesis, it is situated the modern Greek rendition of the *kontakion* and the metric as well as the aesthetic analysis of the text.

Keywords: Hagios Nikolaos, kontakion, miracles, hymnography, Anrich.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ

Η υμνογραφία είναι η πιο έντεχνη μορφή έκφρασης της χριστιανικής λατρείας και αποτελεί το σύνολο των ύμνων που ψάλλονται ή ψάλλονταν στην εκκλησία. Η ανάπτυξη της εκκλησιαστικής ποίησης των Βυζαντινών οφείλεται στην ανάγκη για καθημερινή λατρευτική πρακτική των πιστών. Οι ύμνοι αποτελούσαν την ιδανική ποιητική ενσάρκωση διδασκαλίας του Χριστιανισμού, καθώς επίσης βοηθούσαν τους πιστούς να ενσωματωθούν αβίαστα στους λατρευτικούς κανόνες βασισμένοι και στο δυναμικό, πλέον, τονισμό, καθώς η προσωδία της αρχαιοελληνικής ποίησης χάνεται. Δεν ακολουθεί αρχαία πρότυπα, όπως η ιστοριογραφία, η ρητορική και η επιστολογραφία, και ο χαρακτήρας της έχει έντονα διδακτικό και δογματικό ύφος, καθώς διδάσκει τα δόγματα της νέας πίστεως συνοπτικά ή εκτεταμένα ακολουθώντας τις κυρίαρχες δογματικές τάσεις¹. Πρέπει να σημειωθεί πως η χριστιανική υμνογραφία δεν έχει καμία σχέση με την αρχαία ελληνική προσωδιακή ποίηση, η οποία βασικό χαρακτηριστικό έχει την εναλλαγή μακρών και βραχειών συλλαβών, καθώς επικρατεί πλέον ο δυναμικός τονισμός²

Οι Χριστιανοί αρχικά χρησιμοποίησαν την ιουδαϊκή ποιητική παράδοση, όμως σύντομα δημιούργησαν δική τους· στην αρχή με απλούστερα κείμενα και αργότερα με πιο σύνθετα. Οι Εβραίοι χρησιμοποιούσαν τονικά μέτρα και ανάλογα κείμενα σώζονται στην Καινή Διαθήκη. Η εκκλησιαστική ποίηση χαρακτηρίζεται από λακωνικότητα όσον αφορά τις περιγραφές της – γεγονός που γεννά πολλές φορές τη δυσκολία εύρεσης υποκρυπτόμενων ιστορικών και

---

¹ Πολέμης-Μινέβα 2016, 17.

² Πολέμης-Μινέβα 2016, 20.

βιογραφικών πληροφοριών – κι εκφράζει τη χριστιανική διδασκαλία και όχι τα προσωπικά βιώματα και τις απόψεις των δημιουργών της. Τον 11^ο αιώνα αρχίζει να παρακμάζει, όταν πλέον έχει συμπληρωθεί ο λειτουργικός κύκλος της Εκκλησίας και οι λόγιοι στρέφουν το ενδιαφέρον τους στη Ρητορική και την Επιστολογραφία μέσω της επίδρασης των ανθρωπιστικών ιδεών.

Αναμφίβολα, από το τέλος του 5^{ου} αιώνα έχουμε την εμφάνιση ενός νέου είδους ύμνου το οποίο αποτελεί την έναρξη μιας καινούριας περιόδου της χριστιανικής υμνολογίας και θα επιφέρει μεγάλη τομή σε αυτήν. Πρόκειται για τον Ύμνο ή Κοντάκιο, το οποίο μπαίνει σταδιακά στον όρθρο διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο.

Μια αξιοσημείωτη ιδιαιτερότητα της βυζαντινής υμνογραφίας είναι η άρρηκτη σύνδεση του λόγου με το μέλος. Όσον αφορά τη μουσική, η διαφοροποίηση των βυζαντινών ύμνων από την αρχαία ελληνική παράδοση, αλλά και σε σχέση με την εξέλιξη της δυτικής εκκλησιαστικής λειτουργίας και μουσικής, οφείλεται στο γεγονός ότι η ορθόδοξη εκκλησιαστική ψαλμωδία είναι φωνητική³, δεν συνοδεύεται δηλαδή από μουσική που παράγεται από μουσικά όργανα, αλλά από μουσική που παράγεται αποκλειστικά από ανθρώπινη φωνή. Η ορθόδοξη εκκλησία απέρριψε την ενόργανη μουσική κι αυτό γιατί η ορθόδοξη λατρεία βασίζεται στην αποκλειστικά στη λεκτική έκφραση, εφόσον μόνο η λέξη μπορεί να αποδώσει συγκεκριμένες έννοιες και ιδέες⁴. Ο τρόπος, λοιπόν, αυτός, έχει ως αποτέλεσμα η κατάνυξη και η διάθεση να δημιουργείται από την αίσθηση των ιδεών και δευτερευόντως να αντανakλάται στον χαρακτήρα της μουσικής που, ωστόσο, συνδέεται άμεσα με το κείμενο. Η μουσική βοηθά τον

---

³ J. von Gardner, *Russian Church Singing. vol. 1: Orthodox Worship and Hymnography*, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York 1980, 21.

⁴ Πολέμης-Μινέβα 2016, 27.

ακροατή να αποτυπώσει πιο βαθιά στη μνήμη του και στη συνείδησή του το κείμενο και να το ερμηνεύσει συναισθηματικά⁵.

Το σύστημα των οχτώ ήχων είναι ένα ακόμη χαρακτηριστικό της βυζαντινής μουσικής που επηρέασε την υμνογραφία, και θεωρείται ότι καθιερώθηκε από τον Ιωάννη το Δαμασκηνό κατά τον Η' αιώνα⁶. Πρόκειται για ένα σύστημα το οποίο αποτελείται από τέσσερις κύριους και τέσσερις πλάγιους ήχους· στα χειρόγραφα υπάρχει σημείωση σε ποιον ήχο ψάλλεται το κάθε υμνογραφικό έργο. Ο κάθε ήχος έχει το δικό του χαρακτήρα και δημιουργεί και διαφορετικά συναισθήματα· για παράδειγμα, ο πλάγιος του γ' ονομάζεται βαρύς, διότι μετριάζει μετριάζει το εξορμητικό του γ' ήχου ούτως ώστε να ηρεμήσει το πνεύμα.

Η μουσική είναι ο βασικός λόγος για τον οποίο διακρίνονται οι δημιουργοί των βυζαντινών ύμνων. Συνεπώς, όταν ο ίδιος δημιουργός συνθέτει και το ποιητικό κείμενο και τη μουσική ονομάζεται μελωδός⁷. Από τους πιο γνωστούς μελωδούς είναι ο Ρωμανός ο Μελωδός, ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός, ο Κοσμάς ο Μελωδός⁸ κ.α. Κατά τα μέλη των μελωδών δημιουργήθηκαν όμοιες συνθέσεις, κοντάκια, προσόμοια στιχηρά κ.α. Οι ποιητές που δημιουργούν αποκλειστικά και μόνο κείμενα σύμφωνα με τα μέλη άλλων ύμνων ονομάζονται υμνογράφοι και οι πιο γνωστοί είναι ο Θεοφανής ο Γραπτός, ο Ιωσήφ ο Υμνογράφος και ο Ιωάννης ο Μαυρόπους⁹.

Η αξιολόγηση της βυζαντινής υμνογραφίας δεν συνάδει με την σύγχρονη ποίηση. Οι θεματικές, τα συναισθήματα που δημιουργούνται, οι ιδέες, ακόμα και ο τρόπος έκφρασής τους, υπαγορεύονται από το πνεύμα της εκάστοτε εποχής που δημιουργούν οι βυζαντινοί ποιητές·

---

⁵ J. von Gardner, Russian Church Singing. vol. 1: Orthodox Worship and Hymnography, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York 1980, 25.

⁶ Πολέμης-Μινέβα 2016, 27.

⁷ Πολέμης-Μινέβα 2016, 28.

⁸ Για τη ζωή και το έργο του Κοσμά του Μελωδού βλ. Θ. Δετοράκης, Κοσμάς ο Μελωδός. Βίος και έργο (Αναλέκτα Βλατάδων 28), Θεσσαλονίκη 1979.

⁹ Πολέμης-Μινέβα 2016, 28.

επομένως, διαφέρουν αρκετά από τις σημερινές παραστάσεις και την ποιητική δημιουργία. Η βασική διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι κύριος στόχος του υμνογράφου δεν είναι η προβολή της προσωπικής τους αντιμετώπισης των προβλημάτων, όπως συμβαίνει με τη σύγχρονη ποίηση¹⁰. Αντίθετα, βασικός του στόχος είναι να αποδώσει την εσωτερική του πάλη ως χριστιανός ορθόδοξος με τις αμφιβολίες και τις αδυναμίες του, τους εσωτερικούς και εξωτερικούς πειρασμούς και την προσπάθειά του να μετανοεί για τις αμαρτίες του. Ακόμα και όταν γράφει σε α' πρόσωπο, δεν εκφράζει τον εαυτό του αλλά πίσω από την παράκληση και τα εγκωμιαστικά λόγια κρύβεται η κοινότητα των πιστών. Η επιτυχημένη, άλλωστε, έκφραση κάθε συναισθήματος – χαρά, λύπη, μεταμέλεια, πνευματική ανάταση – αποτελεί το μεγαλύτερο προσόν της βυζαντινής υμνογραφίας.

Τα έργα των βυζαντινών ποιητών χαρακτηρίζονται από λακωνικότητα, η οποία προκύπτει από την έμμετρη και ποιητική μορφή των έργων. Ο ποιητής σε αντίθεση με τον πεζογράφο, πρέπει μέσα σε περιορισμένο αριθμό στροφών να παρουσιάσει τα ασκητικά κατορθώματα, τα θαύματα και το βίο του αγίου ή να επισημάνει συνοπτικά τη σημασία μιας χριστιανικής γιορτής μέσω μεταφορών και αλληγοριών. Για το λόγο αυτό τις περισσότερες φορές πρέπει να ερευνήσει το νόημα και την κρυμμένη ουσία και τις κωδικοποιημένες ιστορικές και βιογραφικές πληροφορίες της εποχής¹¹.

Στοιχεία παρακμής της υμνογραφίας παρατηρούνται στον ΙΑ' αιώνα· ύστερα από την επικράτηση του κανόνα τον Η' αιώνα, δεν παρατηρήθηκε κάτι καινούριο. Αυτό οφείλεται σε διάφορες αιτίες, όπως στην οριστική συμπλήρωση της λειτουργίας, γεγονός που δεν επέτρεπε στον ποιητή να ελπίζει πως το έργο του θα εισαγόταν στον λειτουργικό κύκλο κι εν συνεχεία στα λειτουργικά βιβλία¹², καθώς και λόγω του ότι το ενδιαφέρον του λογίων και η καλλιέργεια

---

¹⁰ Πολέμης-Μινέβα 2016, 29.

¹¹ Πολέμης-Μινέβα 2016, 29.

¹² Krumbacher, *Ιστορία της βυζαντινής λογοτεχνίας, μετάφρασις Γ. Σωτηριάδου*, Αθήναι 1974, Β', 565.

του ανθρωπισμού στράφηκε στην επιστολογραφία και τη ρητορική¹³. Συνέπεια αυτού ήταν να πάψει να αποτελεί πλέον η υμνογραφία έκφραση λόγου και μέλους κι έτσι εγκατέλειψε και τη μουσική συνοδεία του λογοτεχνικού έργου. Οι μελογράφοι και οι μελουργοί (των εκτελεστών των ύμνων) ασχολούνταν πλέον με το μέλος αξιοποιώντας τις γνωστές μελωδίες, δίνοντας τους τον προσωπικό τους τόνο, ωστόσο δεν δημιούργησαν κάποιο νέο ποιητικό ή μουσικό είδος. Οι υμνογράφοι περιορίστηκαν μόνο στη συγγραφή κειμένων¹⁴.

Αξίζει εντούτοις να σημειωθεί, παρόλα τα παραπάνω, ότι δεν υπάρχουν ακόμα ακριβείς διασαφηνίσεις για την παρακμή της υμνογραφίας, γεγονός που χρήζει περαιτέρω έρευνας¹⁵. Η συνέχεια της έρευνας θα μας καθοδηγήσει ούτως ώστε να κατανοήσουμε βαθύτερα ποιος ήταν ο τρόπος με τον οποίο τα έργα αυτά επηρέαζαν και επιδρούσαν στον μεσαιωνικό άνθρωπο μέσω της βυζαντινής λειτουργικής. Χωρίς αμφιβολία, ο συνδυασμός λόγου, μουσικής και εικόνας του ασκούσαν ιδιαίτερη γοητεία, κάτι το οποίο αποτυπώνεται και στο ρωσικό χρονικό *Повесть временных лет* (Αφήγηση τῶν παρελθόντων χρόνων), όπου οι πρεσβευτές του ηγεμόνα Βλαδίμηρου, περιγράφουν με τον εξής τρόπο τη λειτουργία στην Κωνσταντινούπολη: *Καὶ πήγαμε στοὺς Ἕλληνας καὶ μᾶς ὀδήγησαν ἐκεῖ, ὅπου ἱερουργοῦν στὸν Θεό τους, καὶ δὲν ξέραμε ἂν ἤμασταν στὸν οὐρανὸ ἢ στὴν γῆ, γιατί δὲν ἔχουμε δεῖ στὴν γῆ τέτοιο θέαμα καὶ τέτοια ὀμορφιά, καὶ δὲν ξέρομε πῶς νὰ τὴν περιγράψομε. Μόνο αὐτὸ ξέρομε, ὅτι ἐκεῖ ὁ Θεὸς διαμένει μαζὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἡ δική τους λειτουργία πρὸς τὸν Θεὸ ὑπερτερεῖ ἐκείνης τῶν ἄλλων χωρῶν. Ἐμεῖς δὲν μπορούμε νὰ ξεχάσομε αὐτὴ τὴν ὀμορφιά, ἐπειδὴ κάθε ἀνθρώπος, ἂν γευθεῖ τὸ γλυκό, ἔπειτα δὲν παίρνει τὸ πικρό¹⁶.*

Το κοντάκιο το οποίο θα επιχειρήσω να επεξεργαστώ εις το εξής, είναι εκείνο του αγίου Νικολάου που παραδίδεται ολόκληρο μόνον από τον κώδικα 212 της Πάτμου, φφ. 94-95 κι

---

¹³ Τωμαδάκης, Ἡ βυζαντινὴ ὑμνογραφία, 70-71.

¹⁴ Τωμαδάκης, Ἡ βυζαντινὴ ὑμνογραφία, 71.

¹⁵ Πολέμης-Μινέβα 2016, 29.

¹⁶ *Повесть временных лет*, ред. АдриановойПерец, СанктПетербург 1996, 49.

εκδόθηκε από τον Τωμαδάκη¹⁷ και από τους Maas και Trypanis στην συνέχεια· πρόσφατα επανεκδόθηκε από την Τζιάτζη¹⁸, η οποία πρότεινε ορισμένες διορθώσεις κι επεσήμανε την πηγή του πρώτου οίκου που είναι ο ιαμβικός κανόνας των Χριστουγέννων του Ιωάννου του Δαμασκηνού¹⁹. Η έκδοση που χρησιμοποιώ προέρχεται από τους Πολέμη Ιωάννη και Μινέβα Εβελίνα, οι οποίοι προέβησαν σε μια νέα κριτική έκδοση ούτως ώστε να αποκαταστήσουν σφάλματα ή παραλείψεις των τριών προηγούμενων εκδόσεων στις οποίες βασίζονται τα συμπεράσματά τους.

---

¹⁷ Τωμαδάκης N.B 1954, 77-83. (Στη συνέχεια επανεκδόθηκε από τους Maas-C.A Trypanis, *Sancti Romani Melodi, Cantica dubia*, Berlin 1970, 134.)

¹⁸ Tziatzi-Papagianni, 25-54.

¹⁹ Πολέμης-Μινέβα 2016, 158.

KONTAKION

Από τα πρώτα αποστολικά χρόνια είχαν συντεθεί και ψάλλονταν ύμνοι με σκοπό τη δοξολογία του Θεού και την έκφραση του πλούτου του θρησκευτικού αισθήματος των πιστών. Ήδη από τον 5^ο αιώνα ένα καινούριο λογοτεχνικό είδος παρουσιάζεται το οποίο αρχικά ονομάστηκε «ύμνος», «ωδή», «άσμα», ενώ πολύ αργότερα επικράτησε ο όρος «κοντάκιον» εγκαινιάζοντας μια νέα εποχή²⁰.

Όσον αφορά την ονομασία του, έχει επικρατήσει η άποψη ότι οφείλεται από το κοντό ξύλο γύρω από το οποίο τυλισσόταν το χειρόγραφο που περιλάμβανε τον ύμνο, δηλαδή το ειλητό²¹ και αποτελεί ευτυχή συνύπαρξη του κλασικού ελληνικού με το χριστιανικό πνεύμα. Πρόδρομοι για το κοντάκιο αποτέλεσαν οι λεγόμενοι «κατά στίχον ύμνοι», δηλαδή πολύστροφα κείμενα τα οποία ήταν γραμμένα σε στίχους που έχουν πάντα τον ίδιο αριθμό συλλαβών, καθώς επίσης συνδέονται και με κείμενα της συριακής γραμματείας²². Συνεπώς, η άποψη του Grosdidier de Matons, πως το κοντάκιο στηρίχτηκε σε ελληνιστικά πρότυπα, φαίνεται να μην ισχύει, αν και οι ρίζες του βρίσκονται σε ένα χριστιανικό αλλά όχι αμιγώς ελληνικό πολιτιστικό περιβάλλον.

Ο Ύμνος είναι ένα σύνθετο είδος που στηρίζεται στην αφήγηση διατηρώντας όμως και λυρικά στοιχεία· χαρακτηρίζεται από:

α) αφηγηματικό χαρακτήρα· το βάρος πέφτει στο λόγο και όχι τόσο στη μουσική. Ως κύρια θεματική έχει την επίγεια ζωή του Κυρίου, το Πάθος του, τα θαύματα, την Ανάστασή του και

---

²⁰ Μακρής 1965, 783-785.

²¹ Πολέμης-Μινέβα 2016, 18-19.

²² Πολέμης-Μινέβα 2016, 20.

τους αγώνες των αγίων και των μαρτύρων. Φυσικά υπογραμμίζεται πάντα το ηθικό ύψος των αγίων προσώπων το οποίο προβάλλεται ως παράδειγμα για το χριστιανό, που μπορεί όμως και ο ίδιος να φτάσει -

β) δραματικό χαρακτήρα· ο ποιητής ζωντανεύει τις λιτές, βιβλικές διηγήσεις δίνοντας κίνηση και βάθος και ο πιστός νιώθει πως παρευρίσκεται σε όσα συμβαίνουν και ότι βλέπει τα άγια πρόσωπα -

γ) ρητορικό χαρακτήρα· γι αυτό και χαρακτηρίστηκε σαν ποιητική ή έμμετρη ομιλία. Ο ποιητής, χρησιμοποιώντας τη ρητορική ερώτηση και άλλα ρητορικά σχήματα, ομοιοτέλευτα, παρηγήσεις, παρονομασίες, ισόκωλα δεν μπαίνει κατευθείαν στο θέμα, θυμίζοντας έτσι πανηγυρικό λόγο ή ρητορικό εγκώμιο -

δ) δογματικό - λυρικό χαρακτήρα· μια κατήχηση στα εκκλησιαστικά δόγματα, διδάσκοντας όπως και οι ομιλίες των Πατέρων. Ο Ρωμανός ο Μελωδός - ο οποίος θεωρείται ο κορυφαίος ποιητής του είδους - δεν είναι θεολόγος, αλλά ακολουθεί τους Πατέρες της Εκκλησίας και τις αποφάσεις των Συνόδων -

ε) λυρικό χαρακτήρα· παρά τα ρητορικά ή δραματικά στοιχεία, το κοντάκιο είναι ένα ποιητικό έργο, ένα ποίημα και όλα υποτάσσονται στην ποιητική πνοή²³.

α) Προέλευση - Πηγές

Στο κοντάκιο αλληλεπιδρούν και συνενώνονται η ελληνική και η συριακή παράδοση - υπάρχει η αντίληψη ότι προέρχεται από τη συριακή ποίηση και συγκεκριμένα από τις έμμετρες ομιλίες, όπως αυτές εκφράστηκαν από τον Εφραίμ το Σύρο (305-273). Συγκεκριμένα, κυρίαρχο ρόλο στην τελική μορφή του, διαδραμάτισαν οι ακόλουθοι τύποι της συριακής υμνογραφίας: η memra, μια απλή έμμετρη ομιλία, η madrasha, που περιείχε εφύμνιο και

---

²³ Βασιλικοπούλου-Ιωαννίδου 1984, 69-71.

ακροστιχίδα και η sugitha την οποία τη χαρακτήριζε πιο αναπτυγμένη διαλογική μορφή. Η madrasha, για τους περισσότερους ερευνητές πλησίαζε πιο πολύ τη δημιουργία του κοντακίου, ενώ για άλλους το ρόλο αυτό έπαιξε η memra²⁴.

Όσον αφορά το περιεχόμενο, το κοντάκιο αποτελεί ένα ποιητικό κήρυγμα, στο οποίο εντοπίζουμε σε μεγάλο βαθμό τα δραματικά μέσα των ερωτήσεων και των αναφωνήσεων²⁵.

Το σίγουρο πάντως είναι ότι δεν πρέπει να συγχέονται με τις ομιλίες των πατέρων της Εκκλησίας, καθώς ο χαρακτήρας τους δεν είχε ρητορικό χαρακτήρα αλλά η δημιουργία τους αποσκοπούσε στο να καλύψει λειτουργικές ανάγκες. Εν κατακλείδι, καταλήγουμε στο ότι το κοντάκιο αποτελεί μια σύνθετη ποιητική ομιλία κι ένα αληθινό ποιητικό κήρυγμα²⁶.

Πηγές του Ύμνου αλλά και της εκκλησιαστικής ποίησης γενικά είναι:

α) η Αγία Γραφή (Παλαιά και Καινή Διαθήκη). Όχι μόνο τα αποδεκτά από την Εκκλησία κείμενα, αλλά και τα Απόκρυφα Ευαγγέλια (Ευαγγέλιο Νικοδήμου, Πρωτοευαγγέλιο του Ιακώβου κ.α.) –

β) τα αγιολογικά κείμενα, όπως οι βίοι αγίων, συναξάρια, μαρτυρολόγια τα οποία περιγράφουν τη ζωή, τη δράση και τα θαύματά τους –

γ) οι λόγοι των Πατέρων, όπως οι ομιλίες του Γρηγορίου του Θεολόγου, του Βασιλείου Σελευκείας, του Χρυσοστόμου, του Κυρίλλου Ιεροσολύμων κ.α.

Ο ποιητής επεξεργάζεται το υλικό του και χωρίς να απομακρύνεται πολύ από αυτό αναπτύσσει τις βιβλικές πηγές, τα συναξάρια και τους λόγους των Πατέρων²⁷. Η επίδραση των πηγών ποικίλλει· είτε είναι στενή εξάρτηση είτε ελεύθερη απομίμηση είτε προσωπική δημιουργική ανάπλαση.

---

²⁴ Μητσάκης 1986, 187-189.

²⁵ Πολέμης-Μινέβα 2016, 21.

²⁶ Μητσάκης 1986, 191-193.

²⁷ Βασιλικοπούλου-Ιωαννίδου 1984, 72.

β) Μορφή

Το κοντάκιο αποτελείται από το προοίμιο, μια σύντομη στροφή-πρόλογο, που εκθέτει περιληπτικά το περιεχόμενό του. Το κοντάκιο ενδέχεται να έχει δύο ή περισσότερα προοίμια και αυτό μπορεί να οφείλεται είτε στην αναθεώρηση είτε στην επανέκδοσή του από τον ποιητή. Επιπλέον, υπάρχουν πολλές ομοιόμορφες στροφές, οι οίκοι, που συνδέονται εξωτερικά με την ακροστιχίδα. Εξυμνεί περιληπτικά το γεγονός ή το πρόσωπο στο οποίο είναι αφιερωμένο το κοντάκιο²⁸. Πρόκειται για ένα οικοδόμημα στροφών-ύμνων που αποτελείται από δύο κυρίως μέρη, άνισα μεταξύ τους.

Υπάρχει ίδιος αριθμός στίχων για την κάθε στροφή, ενώ ο κάθε στίχος έχει ίσο αριθμό συλλαβών με τους αντίστοιχους των άλλων οίκων και ο τόνος πέφτει στις ίδιες συλλαβές στους αντίστοιχους στίχους (κανόνες της ισοστιχίας, ισοσυλλαβίας, ομοτονίας). Γενικά, οι οίκοι ενός κοντακίου έχουν απόλυτη ταύτιση· ο πρώτος οίκος αποτελεί πρότυπο για τους άλλους, τόσο μουσικά όσο και ποιητικά²⁹.

Το εφύμνιο ή ανακλώμενο ή κουκούλιο, είναι μια λέξη (*αλληλούια*) ή φράση (*ο μόνος φιλόανθρωπος*) στην οποία καταλήγουν οι οίκοι³⁰. Στην περίπτωση που έχει πρωτότυπο μουσικό και μετρικό χαρακτήρα λέγεται ιδιόμελο. Ο ερευνητής Grosdidier de Matons επισημαίνει ότι η τελευταία στροφή ενός κοντακίου αποτελεί συνήθως μια προσευχή προς τον Χριστό ή άλλο ιερό πρόσωπο. Το προοίμιο, άρα, είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τους οίκους και οι οίκοι έχουν μέλος (μέτρο). Επιπλέον, τους συνδέει η ακροστιχίδα που είναι πεζή εξαιρουμένου του προοιμίου³¹ και η οποία είναι μια φράση που δημιουργείται από τα πρώτα γράμματα των πρώτων στίχων των οίκων και είναι σε αλφαβητική σειρά και συχνά περιέχει

---

²⁸ Μακρής 1965, 784.

²⁹ Παϊδας 2006, 157-161.

³⁰ Βασιλικοπούλου-Ιωαννίδου 1984, 73.

³¹ Μακρής 1965, 784.

το όνομα του ποιητή. Συνήθως είναι σε πτώση ονομαστική και μας πληροφορεί για τον δημιουργό του ύμνου αποτελώντας και εγγύηση για την γνησιότητά του. Τέλος, το κοινό εφύμνιο και η ακροστιχίδα συνδέουν το κοντάκιο ενώ ο πρώτος οίκος αποτελεί μετρικό αλλά και μουσικό πρότυπο των υπολοίπων³².

γ) Είδη κοντακίου

Τα κοντάκια διαιρούνται ανάλογα με το περιεχόμενό τους και το σκοπό τους στα παρακάτω είδη³³:

α) βιβλικά: αναφέρονται σε περιστατικά και πρόσωπα της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης και ο δημιουργός τους κινείται στα πλαίσια που του επιτρέπει το ορθόδοξο δόγμα.

β) περιστασιακά: αναφέρονται σε δραματικές περιστάσεις και γεγονότα που καταλήγουν καταστροφικά για τη ζωή των πιστών, όπως για παράδειγμα οι πόλεμοι, οι πλημμύρες, οι σεισμοί και γενικά οι καταστροφές από φυσικά φαινόμενα.

γ) πανηγυρικά ή αγιολογικά: στόχο έχουν την προβολή ενάρετων παραδειγμάτων βασισμένων στα χριστιανικά πρότυπα και την προτροπή των πιστών να τα ακολουθήσουν στη ζωή και την καθημερινότητά τους.

Η γλώσσα των ύμνων ήταν απλή, κοντά στην ελληνιστική κοινή, καθώς έπρεπε να γίνεται κατανοητή στον καθημερινό άνθρωπο στον οποίο και απευθυνόταν.

Τα κοντάκια αρχικά ψάλλονταν κατά την ακολουθία του όρθρου και χαρακτηρίζονταν από μεγαλοπρέπεια και ύφος θριαμβευτικό εστιάζοντας σε σημαντικές γιορτές και εξέχοντα χριστιανικά πρόσωπα. Περίφημοι υμνογράφοι υπήρξαν ο Δομέτιος και ο Αναστάσιος, με κορυφαίο όλων τον Ρωμανό το Μελωδό με πάνω από 1000 ποιήματα αφιερωμένα σε γιορτές

---

³² Βασιλικοπούλου-Ιωαννίδου 1984, 61.

³³ Δετοράκης 1977, 42.

και μνήμη αγίων. Κατά τον 8^ο αιώνα εμφανίστηκε ένα νέο λογοτεχνικό είδος, οι κανόνες, παίρνοντας τη θέση των κοντακίων τα οποία άρχισαν να εγκαταλείπονται. Σήμερα, μόνο το κοντάκιο του Ακαθίστου Ύμνου ψάλλεται ολόκληρο κατά την Παρασκευή της Ε΄ εβδομάδας της Μεγάλης Τεσσαρακοστής³⁴.

---

³⁴ Μακρής 1965, 786.

ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΜΕΛΩΔΟΣ

Ο Ρωμανός ο Μελωδός θεωρείται ο κορυφαίος υμνογράφος και ποιητής της Ανατολικής Εκκλησίας, καθώς και ο μεγαλύτερος δημιουργός κοντακίων· για το λόγο αυτό η εκκλησιαστική ποίηση του έχει αποδώσει τον τίτλο του πρώτου των μελωδών. Επάξια έχει ονομαστεί Πίνδαρος της εκκλησιαστικής ποίησης³⁵, ενώ ο καρδινάλιος Pitra τον αποκαλεί πρίγκηπα των αρχαίων μελωδών³⁶.

Ωστόσο, οι πληροφορίες που έχουμε σήμερα για τη ζωή του παρουσιάζονται συγκεχυμένες γεγονός που μας εμποδίζει να σκιαγραφήσουμε με ακρίβεια τη δράση του. Οι πηγές μας χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, τις εσωτερικές και τις εξωτερικές. Οι εσωτερικές βασίζονται σε πληροφορίες που έχουμε από τα δικά του κοντάκια, τα οποία ασχολούνται με ιστορικά γεγονότα συγκεκριμένων περιόδων και οι εξωτερικές πηγές περιλαμβάνουν ύμνους και συναξάρια.

Ο Ρωμανός σύνθεσε σχεδόν αποκλειστικά κοντάκια και ο συναξαριστής του αποδίδει έναν πολύ μεγάλο αριθμό κοντακίων. Η φήμη του ποιητή Ρωμανού αναμφίβολα υπήρξε μεγάλη κι έτσι η ορθόδοξη Εκκλησία τον ανακήρυξε άγιο· η μνήμη του τιμάται την 1^η Οκτωβρίου, ενώ η Αρμένικη Εκκλησία τον τιμά στις 9 Οκτωβρίου.

---

³⁵ Τωμαδάκης 1954, 914.

³⁶ Παΐδας 2006, 169-170.

ΒΙΟΣ

Ο Ρωμανός γεννήθηκε στην Έμεσα της Συρίας περί το 485 από εξελληνισμένους χριστιανούς³⁷ και κάποιες άλλες πηγές αναφέρουν πως η καταγωγή του ήταν εβραϊκή. Όταν ολοκλήρωσε τις σπουδές του στο ναό της Ανάστασης της Βηρυτού, χειροτονήθηκε διάκονος. Όταν ήταν αυτοκράτορας ο Αναστάσιος Α΄, δηλαδή το 491-518, συναντάμε το Ρωμανό στην Κωνσταντινούπολη και συγκεκριμένα στην ονομαστή μονή της Θεοτόκου *έν τοις Κύρου*. Κατά τη διάρκεια της διαμονής του εκεί, λαμβάνει το χάρισμα της σύνθεσης των ύμνων – κείμενο και μουσική – *«μέσα από ένα θαύμα της ίδιας της Θεοτόκου, αυτό της κατάποσης του τόμου χάρτου»*, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει το Συναξάριο της Κωνσταντινούπολης³⁸. Μάλιστα, τότε ήταν που έγραψε θαυματουργικά το εξάμετρο κοντάκιο των Χριστουγέννων. Η εξαιρετική αυτή ποιητική σύλληψη³⁹, σύμφωνα με τις λαϊκές παραδόσεις, προέκυψε κατά τη διάρκεια της διαμονής του ποιητή, το βράδυ των Χριστουγέννων στη μονή Κύρου. Τότε, εμφανίστηκε στο όνειρό του η Παναγία και τον διέταξε να καταπιεί ένα χαρτί· αυτό πιθανόν και να συνδέεται με τις φήμες που θέλουν τον Ρωμανό να είναι ένας κακόφωνος ψάλτης, που δεν ήταν σε θέση να ψάλλει στο εκκλησίασμα. Εν τούτοις, την επόμενη μέρα του ονείρου, πήγε στην εκκλησία και αφού ανέβηκε στον άμβωνα, ξεκίνησε να άδει το κοντάκιο των Χριστουγέννων.

Το ενωτικό διάταγμα του αυτοκράτορα Ζήνωνα το 482 - με το οποίο είχε προσπαθήσει να ισορροπήσει την κατάσταση ανάμεσα στις θέσεις των μονοφυσιτών και των ορθοδόξων - είχε προκαλέσει μεγάλη κοινωνική διάσταση ως επακόλουθο της θεολογικής αναταραχής. Όταν ο Ρωμανός έφτασε στη Βασιλεύουσα εδραίωσε την ορθόδοξη πίστη του.

---

³⁷ Πολέμης-Μινέβα 2016, 20.

³⁸ Δετοράκης 1997, 47-48.

³⁹ Μητσάκης 1971, 377.

Αναδεικνύεται ως μελωδός και αυλικός στα χρόνια του Ιουστινιανού Α΄ (527-565) και συνδέεται στενά με τον αυτοκράτορα. Αποτυπώνει τη Στάση του Νίκα (532) με τον ύμνο *Εἰς τα ἕκαστον σεισμόν καί ἔμπρησμόν* και παραθέτει τα γεγονότα όπως τα έζησε ο ίδιος, καθώς γράφει και για την ανέγερση της νέας Αγίας του Θεού Σοφίας. Ο θάνατός του χρονολογείται περίπου το 562⁴⁰, πριν τα δεύτερα εγκαίνια της Αγίας Σοφίας· αν βρισκόταν στη ζωή θα του είχε σίγουρα ανατεθεί σύνταξη κοντακίου για το γεγονός.

ΕΡΓΟ – ΠΗΓΕΣ

Ο Ρωμανός ο Μελωδός θεωρείται ότι δημιούργησε πάνω από χίλια κοντάκια και τελειοποίησε τη σύνθεση αυτού του είδους εκκλησιαστικής ποίησης. Γεγονός αποτελεί πως ενώ πιθανόν να υπάρχει μια υπερβολή ως προς τον αριθμό αυτό, πολλά είναι εκείνα τα έργα του που χάθηκαν⁴¹ ή παραποιήθηκαν σε μεγάλη έκταση. Τα 60 περίπου γνήσια κοντάκια του Ρωμανού συμποσούνται σε 13000 περίπου στίχους. Αυτό μάλλον μας μαρτυρά πως ο ποιητής προσπάθησε να συνθέσει κοντάκια για τις ευαγγελικές περικοπές όλου του λειτουργικού έτους⁴². Γνώριζε έργα παλαιότερων πατέρων και ιδίως έργα που αποδίδονται στον άγιο Εφραίμ⁴³. Το πρόβλημα, ωστόσο, των πηγών του Ρωμανού χρήζει περαιτέρω διερεύνησης, καθώς είναι πολλά τα νόθα κοντάκια τα οποία δημιουργήθηκαν από μεταγενέστερους ποιητές και αποδόθηκαν στον Ρωμανό.

Σήμερα σώζονται 89 έργα του Ρωμανού. Από αυτά:

---

⁴⁰ Παΐδας 2006, 172.

⁴¹ Δετοράκης 1997, 47-48.

⁴² Πολέμης-Μινέβα 2016, 22.

⁴³ Βλ. σχετικά S. Brock, *From Ephrem to Romanos*, *Studia Patristica* 20 (1989), 139-151 και L. van Rompay, *Romanos le Meelode, un poete syrien a Constantinople*, *Early Christian Poetry. A Collection of Essays*. Edited by J. den Boeft and A. Hilhorst, Leiden-New York-Köln 1993, 283-296.

α) 82 ακέραια κοντάκια με άμεση αναφορά του ονόματός του στην ακροστιχίδα ή την μαρτυρία κωδίκων

β) 5 κοντάκια σε αποσπάσματα

γ) 33 στιχηρά των Χριστουγέννων με ακροστιχίδα «*Αἶνος ταπεινοῦ Ρωμανοῦ εἰς τὰ γενέθλια*» - πιθανόν πρόκειται για κοντάκιο χωρίς το προοίμιο.

δ) Στον Σαββαϊτικό ή Σιναϊτικό κώδικα 434, περιέχεται ένας κατά στίχον ύμνος, ο οποίος αποδίδεται στο Ρωμανό:

Δεῦτε πάντες πιστοὶ προσκυνήσωμεν

τὸν σωτῆρα Χριστὸν καὶ φιλόνητον,

τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ μακρόθυμον,

τὸν δεσπότην καὶ μόνον ἀθάνατον,

ὃν ὑμνοῦσιν ἀγγέλων τὰ τάγματα.

Ἄσωμάτων οἱ δῆμοι δοξάζουσιν,

ἐκ πυρίνων γλωσσῶν ἀνακράζουσι,

τρिसαγίας φωναῖς ἀναμέλπουσι...

Τα κοντάκιά του χαρακτηρίζονται από έντονους εσωτερικούς μονολόγους, διαλόγους, ηθοπλαστική δύναμη κι έντονα δραματικό χαρακτήρα. Η παρατήρηση της ηθικοπλαστικής δύναμης, οδήγησε τον J.B. Pitra αλλά και άλλους στην άποψη ότι το κοντάκιο αποτελεί μια προδρομική μορφή του βυζαντινού θεάτρου. Ωστόσο, φαίνεται η άποψη αυτή να μην ευσταθεί, καθώς ακόμα και τα πιο θεατρικά κοντάκια του ποιητή στερούνται θεατρικής οικονομίας.

Η υμνογραφία του Ρωμανού δεν πραγματεύεται κοινωνικά ή φυσικά φαινόμενα και γεγονότα. Τα θέματά του αντλούνται κατεξοχήν από τη Βίβλο, την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη, τους βίους των αγίων ενώ ιδιαίτερη έμπνευση για το έργο του δίνουν τα κείμενα της πατερικής ρητορική όπως του Ιωάννη Χρυσοστόμου, του Βασίλειου Σελευκείας, του Αθανασίου Αλεξανδρείας, του Μεγάλου Βασιλείου, του Γρηγορίου Νύσσης και του Γρηγορίου Νεοκαισαρείας. Καθότι πολυγραφότατος, ο Ρωμανός, συχνά δημιουργούσε ύστερα από σχετική παραγγελία κάποιας εκκλησίας ή και μοναστηριού, καθώς και για Πολιούχους αγίους. Βασικά χαρακτηριστικά του ήταν η ταπεινοφροσύνη και η μετριοφροσύνη του και πάντα έβρισε καταφύγιο στην προσευχή, διότι η αναγκαία ανάμειξή του στα κοσμικά θέματα του δημιουργούσε τύψεις⁴⁴.

Ο Ρωμανός προσαρμόζοντας την ποίησή του στα ανθρώπινα σταθμά, καταφέρνει να προκαλέσει ψυχική ανάταση και κυρίως ταύτιση στον πιστό, ο οποίος έρχεται μέσα από το έργο του πιο κοντά σε θεϊκά διδάγματα⁴⁵. Βασικό στοιχείο της ποίησής του με το οποίο το καταφέρνει αυτό, αποτελεί ο φυσικός διάλογος βάσει του οποίου εξασφαλίζεται η παραστατικότητα και η ζωντάνια. Χωρίς να κουράζει, μέσω του εσωτερικού μονολόγου – όπου ο ποιητής συνομιλεί με τον εσώτερο εαυτό και την ψυχή του προκαλώντας συγκίνηση και εξάπτοντας την φαντασία του ποιμνίου – και με την προσωποποίηση στοιχείων, κερδίζει το θαυμασμό και την προσοχή του κλήρου. Ο πλούτος των ιδεών του διαφαίνεται από την ενασχόλησή του σε πολλούς τομείς συγγραφής, όπως η θρησκεία, η φιλοσοφία, η ιστορία και η λαογραφία. Πρωτοτυπεί παρουσιάζοντας τύπους ανθρώπων οι οποίοι αντλούνται μέσα από το ανθρώπινο σύμπαν και έχουν – όπως είναι φυσικό – ελαττώματα, ανησυχίες, προτερήματα και αδυναμίες, παλεύοντας καθημερινά ανάμεσα στο καλό και στο κακό. Ένα ακόμα αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό της ποίησής του, το οποίο μας θυμίζει τον Όμηρο και τις

---

⁴⁴ Τωμαδάκης 1965, 914-918.

⁴⁵ Δετοράκης 1997, 51.

ανθρωπομορφικές του αντιλήψεις, είναι πως παρουσιάζει ακόμα και τα ιερά πρόσωπα να έχουν σκέψη και θυμικό, όπως ακριβώς και οι άνθρωποι. Στην περίπτωση βέβαια του Ρωμανού, υπάρχει η ειδοποιός διαφορά, πως κινείται στα στενά πλαίσια των θρησκευτικών ορίων.

Στο έργο του Ρωμανού υπάρχει ο ζωντανός και παραστατικός διάλογος ανάμεσα στο Θεό και τον άνθρωπο⁴⁶. Διαφαίνεται ο συνεχής αγώνας ενάντια στο κακό και η τελική νίκη και η ένωση με το θείο, καθώς η ζωή παρουσιάζεται σαν ένα κεφάλαιο στην ύπαρξη του ανθρώπου, με εσωτερικούς κι εξωτερικούς πειρασμούς. Ιδιάζουσα σημασία έχει ο διάλογος στο έργο του Ρωμανού στον Ευαγγελισμό, κατά τον οποίο έχει αποσταλεί ο αρχάγγελος ούτως ώστε να μεταφέρει την καλή είδηση στον ταπεινό οίκο του Ιωσήφ *«Πῶς εἶναι δυνατόν ὁ ἀχώρητος Θεός, τόν ὁποῖο δέν χωρεῖ ὁ οὐρανός καί ὁ ἐν αὐτῷ πύρινος θρόνος, νά χωρήσῃ ἐντός τῆς γάστρου τῆς Μαρίας; Ἀλλ' ὑπακούει εἰς τήν ἐντολήν καί ἐξακολουθῶν μονολογεῖ καθ' ἑαυτόν. Διὰ τί στέκω καί δέν πετῶ καί δέν λέγω εἰς τήν κόρην τό Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε;»⁴⁷* Η αμαρτία αποτελεί ουσιαστικό πρόβλημα και δεν υπάρχει η δυνατότητα επίλυσης του δογματικά από το Θεό, αλλά ύστερα από συνεχή πάλη κι εσωτερική αναζήτηση του ίδιου του πιστού. Στην υμνογραφία του, ο Θεός είναι φιλεύσπλαχνος, δίκαιος κι επιθυμεί τη σωτηρία όλων των ανθρώπων· οι άγιοι του είναι άνθρωποι, πράοι και γλυκοί ενώ οι μάρτυρές του ζωηροί και ενεργητικοί.

Υπάρχουν ύμνοι μεγάλων δεσποτικών καθώς και θεομητορικών εορτών, που άλλους τους ακούμε στους όρθρους και άλλους σε άλλες ακολουθίες⁴⁸. Κάλυψε με αυτόν τον τρόπο τις ανάγκες των Μηνάων, του Τριωδίου, του Πεντηκοσταρίου, της Παρακλητικής και πολλών ειδικών ευχολογικών περιστάσεων. Η πλαστική δύναμη που είχε ο ποιητής ήταν τεράστια και η ποικιλία ρητορικών σχημάτων του φυσικού, θηρευτικού και γεωργικού κόσμου, των

---

⁴⁶ Τωμαδάκης 1965, 920.

⁴⁷ ΘΗΕ 10τ., 918.

⁴⁸ ΘΗΕ 10τ., 916.

παντοδαπών γνώσεων – πέρα από τις θεολογικές, ιατρικές γνώσεις – και μεγάλη έμπνευση από την αττική γλώσσα μέχρι και την καθημερινή καθομιλουμένη. Επιπλέον, η μεγαλοπρέπεια και ο εξευγενισμός του λόγου ήταν τόσο φυσική που η χρήση του έμοιαζε σχεδόν απερίτεχνη.

Ο ποιητής γνωρίζει βοσκούς, ψαράδες αλλά και βασιλείς και φτωχούς και άνδρες και γυναίκες, ασθενείς, αμαρτωλούς και ανθρώπους ευσεβείς και δίκαιους με διαφορετική συμπεριφορά και σε διαφορετική ψυχολογική κατάσταση ο καθένας. Επίσης, έχει γνώσεις σε τροφές και φάρμακα, σε ιατρικά εργαλεία και καταστάσεις, στο ψάρεμα, στα αμπέλια, στη γεωργία, στον τρύγο, στις μέλισσες, στη θάλασσα, σε σεισμούς και πυρκαγιές και σε κάθε ανθρώπινο συναίσθημα.

Η καλλιτεχνική και κοινωνική άνοδος του Ρωμανού τον κατέστησε σημαντικό στην αυτοκρατορική αυλή και στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Δεν ισχύει ότι τα ποιήματά του στερούνται θεολογικής σημασίας. Για το Ρωμανό η αλήθεια βρίσκεται στην Αγία Γραφή⁴⁹ και διδάσκεται από τους πατέρες της Εκκλησίας. Σύμφωνα με αυτό, δεν προκύπτουν προβλήματα για τον ποιητή όσον αφορά την Αγία Τριάδα, τη Μαριολογία (Θεοτόκου, ασπίλου συλλήψεως κ.λπ.), καθώς δέχεται αυτό που διδάσκει η εκκλησία. Ο ηθικός κόσμος του Ρωμανού του Μελωδού δεν είναι στατικός και η διδασκαλία του είναι άρρηκτα συνδεδεμένη και συνυφασμένη με τα ψυχικά του βιώματα⁵⁰.

Όσον αφορά τα εκδοτικά προβλήματα, καθώς φαίνεται το έργο του Ρωμανού δεν συγκεντρώθηκε ποτέ ολοκληρωμένο και κανείς δεν γνωρίζει την τύχη πολλών χειρόγραφων της μονής των Κύρου, τα οποία δεν ήταν γενικής χρήσης. Οι ύμνοι πέρασαν στα λειτουργικά βιβλία πιθανότατα κατά τον Θ΄ αιώνα, πριν την μεταρρύθμιση της γραφής. Η εισαγωγή της μικρογράμματης γραφής συντέλεσε στην απώλεια πολλών κειμένων που δεν είχαν προλάβει

---

⁴⁹ ΘΗΕ 10τ., 920.

⁵⁰ ΘΗΕ 10τ., 920.

να αντιγραφούν⁵¹. Αυτή η απώλεια συνδέεται και με την γενίκευση του είδους του κανόνα, στον οποίο έδωσαν τη θέση τους οι ύμνοι, καθώς επίσης οδήγησε και στον περιορισμό των ψαλλόμενων οίκων στους τρεις, δύο, ένα (και για το μονότονο και για την έκταση και τις δυσκολίες της μουσικής εκτέλεσης). Έτσι λοιπόν, ότι απέμεινε από τους ύμνους, διασώθηκε ανώνυμα στα μνηαία και τα τριώδια, ενώ η πλειονότητα των διασωθέντων τμημάτων βρίσκεται στα «κοντακάρια», τα οποία ήταν ανθολόγια από διάφορες παλαιότερες συλλογές εκκλησιαστικών χειρόγραφων που χρησιμοποιούνταν από τα μοναστήρια κατά των ΙΑ΄ αιώνα.

Στα μέσα του ΙΘ΄ αιώνα, ο Γάλλος Ιωάννης Βαπτιστής Πιτρά ξεκίνησε να ασχολείται με το εκδοτικό θέμα του έργου του Ρωμανού, όπως, επίσης, και ο φιλόλογος Krumbacher, μαθητής του κλασικού φιλόλογου Maas, ο οποίος αν και δεν εξέδωσε ποτέ το σχεδιασμό της τότε μελέτης του, οδήγησε το έναυσμα για πολλές μετέπειτα γερμανικές μελέτες. Το θέμα τέθηκε επί νέας βάσεως από τον N.B. Τωμαδάκη και τους μαθητές του, τηρώντας την καλύτερη παράδοση του χειρόγραφου, την πατμιακή, για το συνδυασμό μελέτης κειμένου και μουσικής. Στηρίχθηκε στη μετρική θεωρία του Maas και προχώρησε στην πρώτη αθηναϊκή έκδοση το 1952, η οποία χωρίστηκε σε τέσσερις ογκώδεις τόμους. Η αθηναϊκή έκδοση συνεχίστηκε παρά τις αντιδράσεις της παλαιάς σχολής των εκδοτών (Μονάχου). Ωστόσο, η γαλλική έκδοση παραμένει καλύτερη, μολονότι στηρίζεται και αυτή στην παλαιά εκδοτική μέθοδο. Εκδόθηκε από τον Grosdidier de Matons, σε τρεις τόμους από το 1964 κι εξής, έχοντας γαλλική μετάφραση και σχόλια· η υπεροχή της οφείλεται στο ότι εμπεριέχει και την απόδοση όλης της παράδοσης και των διορθώσεών της, τα οποία δεν συμπεριλαμβάνονται στην αγγλική έκδοση.

---

⁵¹ ΘΗΕ 10τ., 922.

Η ΤΙΜΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Σύμφωνα με την Ορθόδοξη παράδοση οι άγιοι ακτινοβολούν τη δόξα του Κυρίου⁵² και αντικατοπτρίζουν το άκτιστο φως του Θεού⁵³. Οι πιστοί αποδίδουν την πρέπουσα τιμή, το σεβασμό και το θαυμασμό τους καθώς αποτελούν πρότυπα αρετής και τελειότητας. Η εκκλησία μας προτρέπει να τιμούμε τους αγίους αφού τιμώντας τους τιμούμε και δοξάζουμε εμμέσως τον Θεό, ο οποίος στάθηκε στο πλευρό τους ώστε στο τέλος των αγώνων και των μαρτυριών τους να σηκώσουν το στέφανο της δικαιοσύνης, σύμφωνα άλλωστε με τον ψαλμικό στίχο «*θαυμαστός ό Θεός έν τοῖς άγίοις αύτοῦ*»⁵⁴.

Πιο συγκεκριμένα, η πίστη της εκκλησίας μας συνοψίζει τους τρόπους τιμής των αγίων⁵⁵ ως εξής:

- Θέσπιση γιορτών σε επετείους μνήμης των αγίων και εκφώνηση λόγων (πανηγύρεις, συνάξεις κ.λπ.).
- Συγγραφή άρθρων, συναξαρίων κι εγκωμίων που έχουν ως θέμα το βίο τους.
- Προσκύνηση των λειψάνων τους, ως φορέων της χάριτος του Θεού.
- Σύνθεση ύμνων και ακολουθιών με την αρμόζουσα μουσική επένδυση⁵⁶.
- Ανέγερση ναών αφιερωμένων στη μνήμη τους.
- Αγιογράφηση και προσκύνηση των εικόνων των αγίων.

---

⁵² Β' Κορ. γ' 18.

⁵³ Ματθ. ε' 14.

⁵⁴ Ψαλμ. 67, 36.

⁵⁵ Αναφερόμαστε στους επίσημα καθιερωμένους αγίους, καθώς σύμφωνα με τους καιρούς της Καινής Διαθήκης όλα τα μέλη της εκκλησίας ονομάζονταν άγιοι.

⁵⁶ Ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός γράφει: «*Έν ψαλμοῖς και ὕμνοις και ὠδαῖς πνευματικαῖς, και κατανύζει και τῶν δεδομένων ἐλέω τούς άγίους πιστοί θεραπεύσωμεν, οἷς μάλιστα και Θεός θεραπεύεται*», (P.G., 94, στ. 1165-1168).

- Τέλεση Θείας Ευχαριστίας, όπου οι πιστοί ενώνονται με το Χριστό και με τον άγιο μέσω της Θείας Κοινωνίας.

Κύριος σκοπός των μεθόδων αυτών προς τιμή των αγίων - εκτός της εκδηλώσεως των αισθημάτων αναγνώρισης⁵⁷, σεβασμού αλλά και θαυμασμού – είναι η προτροπή των πιστών να μιμηθούν τη ζωή των αγίων, με απώτερο στόχο τη μίμηση του Χριστού⁵⁸.

---

⁵⁷ Βλ. Δημητρίου Γ. Τσαμή, ό.π.. 127-128.

⁵⁸ Πλατανίτου Κ. 1989, 19.

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

α) Πηγές

Πρόκειται για έναν εξαιρετικά λαοφιλή και θαυματουργό άγιο και υπάρχουν πολλές εκκλησιαστικές και γραμματειακές αναφορές, κυρίως από τον 5^ο αι. και εξής. Κατά κοινή παραδοχή, η αρχαιότερη αναφορά στον Άγιο Νικόλαο είναι η επιλεγόμενη «Praxis de Stratilatis»⁵⁹. Στις πρώτες πηγές χρονολογικά, ανήκει και το εγκώμιο του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Πρόκλου⁶⁰. Ο εγκωμιαστικός λόγος του Αγίου Ανδρέα της Κρήτης αρχίζει ως εξής: «*Ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ καί πιστέ θεράπον*» βρίσκεται στις μονές Σταυρονικήτα και Διονυσίου του Αγίου Όρους.

Ο Λέων ο Σοφός⁶¹, ο Νικηφόρος και ο αυτοκράτορας Εμμανουήλ Κομνηνός⁶² τόνισαν την ιδιότητα του αγίου ως «μυροβλύτου». Εκτενή βιογραφία για τον άγιο έγραψε ο Όσιος Συμεών ο μεταφραστής, η οποία ξεκινά με τη φράση «Σοφόν τι χρήμα ζωγράφων χεῖρ»⁶³. Το Συναξάριον του Συμεών του Μεταφραστή το οποίο γράφτηκε περίπου το 980 μ.Χ., αποτελεί το εκτενέστερο και το πιο αξιόλογο και περιέχεται στον 116^ο τόμο της Ελληνικής Πατρολογίας του J.P. Migne, με τον τίτλο Βίος και πολιτεία και μερική θαυμάτων διήγησις του εν θαύμασι περιωνύμου Νικολάου αρχιεπισκόπου Μύρων της Λυκίων επαρχίας». Επίσης, περιλαμβάνεται στο «Μηναίον» του Δεκεμβρίου (ημέρα της εορτής του Αγίου, 6 Δεκεμβρίου), στην έκδοση

---

⁵⁹ Σταύρου Δ. Γριμάνη 2009, 61. Βλ. Gustav Anrich, *Hagios Nikolaos*, 67-91.

⁶⁰ Gustav Anrich, *Hagios Nikolaos*, 1913, 429-433.

⁶¹ Τζαφερόπουλου Α. (1990), 17.

⁶² Ρουμάνη, Γ. 1958, 49.

⁶³ Συμεών ο μεταφραστής 2002, 30.

της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος. Μια ακόμα πηγή αποτελεί ο ύμνος προς τον άγιο Νικόλαο του Θεοδώρου του Στουδίτη (τέλη 8^{ου} ή αρχές 9^{ου}) και οι ωδές του Ιωάννη του Δαμασκηνού «Μύρα σέ τῆς Λυκίας προήγαγεν ...» (8^{ος} αιώνας).

β) Η τιμή του Αγίου Νικολάου

Η βαθιά πίστη του στο Χριστό και οι αγώνες του εναντίον των αιρέσεων⁶⁴ καταξίωσαν την προσωπικότητά του στη συνείδηση του κλήρου της Εκκλησίας κι έτσι άρχισε να τιμάται από πολύ νωρίς ως θαυματουργός. Η τιμή αυτή ξεκίνησε από τα Μύρα της Λυκίας κι εν συνεχεία επεκτάθηκε σε ολόκληρη τη Μικρά Ασία, την ηπειρωτική Ελλάδα, την Κωνσταντινούπολη, την Κρήτη και σε άλλες ελληνικές περιοχές.

Η Ρώμη, η Βενετία, η Ραβέννα και η Μεγάλη Ελλάδα (Νεάπολη, Παλέρμο, Συρακούσες κ.α.) – ολόκληρος δηλαδή ο κόσμος που βρισκόταν υπό την επίδραση του Βυζαντίου – και αργότερα ο χριστιανικός κόσμος της δυτικής Ευρώπης αλλά και της Ρωσίας, άρχισε να τιμά τον άγιο ήδη από τον 6^ο αι. Πιο συγκεκριμένα, στην εκκλησία της Ρωσίας ο άγιος Νικόλαος βρίσκεται στην πρώτη θέση στη συνείδηση του λαού, μετά φυσικά από τον Χριστό. Μάλιστα, είναι αξιοσημείωτο το γεγονός πως δίπλα από την εικόνα Του τοποθετούν εκείνη του αγίου Νικολάου, δηλαδή στη θέση που προορίζεται για τον άγιο Ιωάννη τον Πρόδρομο.

Ο άγιος, λοιπόν, τιμάται εξίσου στην Ανατολή όσο και στη Δύση, γεγονός που μαρτυρά τόσο η πληθώρα θαυμάσιων ύμνων που έχουν συνθέσει προς τιμήν του εξαίρετοι υμνογράφοι, όσο και από τα συναξάρια, την φιλολογία γύρω από τη ζωή και τα θαύματά του, καθώς επίσης και από το πλήθος των ιερών ναών που έχουν δημιουργηθεί για να τον τιμήσουν και τις αναρίθμητες εικόνες. Είναι ενδιαφέρον πως ακόμα και οι Τούρκοι τον θεωρούν άγιο (Aziz Nikola) και τον αποκαλούν Noel Baba. Στο ναό στα Μύρα έχει τοποθετηθεί επιβλητικό

---

⁶⁴ Συμεών ο Μεταφραστής 1989, 12-15.

χάλκινο άγαλμα με τη μορφή του αγίου να έχει στον ώμο σακούλι γεμάτο δώρα και να τα μοιράζει σε χαρούμενα παιδάκια – παραπέμπει στον κλασικό τύπο του Άι-Βασίλη – γεγονός που αποδεικνύει πως πέρασε και στους Τούρκους η άποψη ότι ο άγιος Νικόλαος είναι προστάτης των παιδιών και τους προσφέρει παιχνίδια κάθε αρχή του νέου χρόνου.

Οι ορθόδοξοι υμνογράφοι επιστρατεύουν τον λεκτικό πλούτο της γλώσσας μας για να πλέξουν τα ωραιότερα εγκώμια για τον άγιο. Από την ασματική ακολουθία που περιέχεται στον Μηναιόν του Δεκεμβρίου, βρίσκουμε ενδεικτικά τους εξής χαρακτηρισμούς: *«Κανών πίστεως, όλετήρ Άρείου, Έκκλησίας μέγας πρωτοστάτης, στήλη Όρθοδόξου πίστεως, στυλος τής Έκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, φρουρός σωτήριος, θεῖος κανών ίερωσύνης, εύσεβείας ύπέρμαχος, άσεβείας αντίπαλος, προμάχος πιστῶν, πέλαγος άρετῶν, φωστήρ παγκόσμιος, όδηγός πιστῶν, στηριγμός πιστῶν, διδάσκαλος έγκρατείας, εικών πραότητος, πατήρ όρφανῶν, χηρῶν μέγιστος αντίλήπτωρ, προστάτης πενήτων καί όρφανῶν, θλιβομένων παραμύθιον, άσθενούντων ίατρός, λιμήν άχείμαστος, όρμος γαληνότατος, ρύστης θερμότατος, βρύσις θαυμάτων, πυρσός νίκης, φωστήρ παγκόσμιος, έαρ εύφρόσυνον τῶν θείων άρωμάτων Χριστοῦ, νέος Άβραάμ, ώραιότατον κλέος καί δόξα Ίεραρχῶν».*

γ) Ο βίος και τα θαύματά του

Ο άγιος Νικόλαος καταγόταν από την πόλη της Λυκίας, μια από τις πιο επιφανείς πόλεις. Οι γονείς του ήταν ευσεβείς και είχαν περιουσία για να ζουν άνετα μεν λυτά δε, χωρίς να γοητεύονται από κοσμική δόξα αλλά να αποπνέουν ταπεινοφροσύνη. Αποτέλεσαν για τον άγιο ωραίο υπόδειγμα γονέων που δεν θαμπώνονταν από τα πλούτη και τη δόξα, αλλά έμεναν προσκολλημένοι στην αρετή και την επιδίωκαν με κάθε τρόπο⁶⁵. Η μητέρα του ύστερα από τη γέννησή του έμεινε άγονος και δεν έφερε στον κόσμο άλλο παιδί. Ενώ όλη την εβδομάδα

---

⁶⁵ Μηναιῶν Δεκεμβρίου 1852, 210.

θήλαζε όπως και τα άλλα βρέφη, την Τετάρτη και την Παρασκευή θήλαζε μόνο μια φορά την ημέρα⁶⁶ και αυτό μετά τη δύση του ηλίου, δείχνοντας από τη αρχή της ζωής του ότι είχε οικειότητα με την εγκράτεια και τη φρόνηση.

Είχε μελετήσει και είχε μάθει πολύ καλά την Αγία Γραφή και τις δογματικές αλήθειες περί Θεού και ήταν κοσμημένος με πολλά πνευματικά χαρίσματα συνδυάζοντας την απαιτούμενη σοβαρότητα με την πηγαία πραότητα και το ήθος. Έτσι λοιπόν, χειροτονήθηκε ιερέας και παραδόθηκε εξ ολοκλήρου στην πίστη του και στην προσευχή.

Ύστερα από την χειροτονία του η επίδοσή του στις αρετές, τις νηστείες, τις προσευχές για τον λαό και την εγκράτεια ήταν απaráμιλλη. Ο θείος του, ο αρχιερέας Νικόλαος, παρατηρώντας τον με θαυμασμό, όταν επρόκειτο να φύγει για προσκύνημα στα Ιεροσόλυμα τον όρισε επίτροπο του θρόνου του και επιτηρητή του ναού που ο ίδιος είχε χτίσει, του μοναστηριού της αγίας Σιών⁶⁷.

Ο άγιος Νικόλαος έχασε τους γονείς του σε νεαρή ηλικία και κληρονόμησε από αυτούς μια διόλου ευκαταφρόνητη περιουσία, την οποία διέθεσε σε ελεημοσύνη προς ανακούφιση των φτωχών και των παθόντων· διατρέφει πεινώντας, ενδύει γυμνούς, περιθάλλει αρρώστους.

Όταν πληροφορήθηκε ότι ένας πατέρας ο οποίος είχε τρεις όμορφες κόρες, λόγω του ότι πτώχευσε, αποφάσισε να τις εκδώσει σε ακολασίες προκειμένου να εξοικονομήσει τα προς το ζήν, ενέργησε άμεσα και κρυφά· «όμοῦ τε τήν πενίαν παραμυθούμενος, καί πενίας χαλεπωτέρου πράγματος ἀπολύων»⁶⁸. Έτσι λοιπόν, τοποθέτησε το ίδιο κιάλας βράδυ, ένα

---

⁶⁶ Συμεών ο Μεταφραστής, 1989, 32.

⁶⁷ Σύμφωνα με την ερευνήτρια του Ινστιτούτου Βυζαντινών ερευνών, Ελεονώρα Κουντούρα-Γαλάκη, επιτηρητής της μονής αγίας Σιών ήταν ο άγιος Νικόλαος ο Σιωνίτης, ο οποίος μετέπειτα έγινε επίσκοπος της Πιναρέων πόλεως. Πρόκειται για θαυματουργό άγιο που φέρει το όνομα Νικόλαος και γεννήθηκε στο χωριό της Λυκίας δύο αιώνες μετά από τον Νικόλαο επίσκοπο Μύρων· θαύματά του περιέχονται στο βίο του αγίου Νικολάου επισκόπου Μύρων. Πιο εκτενής συγκριτική μελέτη των δύο αγίων με το ίδιο όνομα «Νικόλαος» γίνεται σε παρακάτω κεφάλαιο.

⁶⁸ *Μηναῖον* του Δεκεμβρίου 1852, 52.

μαντήλι με τριακόσια φλουριά⁶⁹ και το έριξε αθέατα στην αυλή του πτωχεύσαντος πατέρα. Όταν εκείνος το βρήκε το πρωί, μη γνωρίζοντας ποιος τον είχε βοηθήσει, δοξολογούσε το Θεό «δάκρυσιν εύχαριστῶν»⁷⁰. Δείχνοντας την απαιτούμενη σύνεση, με τα χρήματα αυτά παντρεύει την πρώτη κόρη τρέφοντας μέσα του την ελπίδα ότι ο Θεός θα φροντίσει με τον ίδιο τρόπο και για τις άλλες κόρες του. Πράγματι, ο άγιος Νικόλαος πληροφορούμενος πως ο πατέρας διαχειρίστηκε με σύνεση τα χρήματα που κρυφά του είχε προσφέρει, φρόντισε για την αποκατάσταση και της δεύτερης κόρης με τον ίδιο ακριβώς τρόπο. «Καί δὴ καί ἄλλον αὐτῶ ἰσοτάλαντον δια τῆς θυρίδος ἀπόδεσμον χρυσοῦ, λαθῶν, ἅπαντας, νυκτός ἐπιπέμπει»⁷¹. Το επόμενο πρωί ο πατέρας με μεγάλη έκπληξη «τῶ ἐδάφει τό μέτωπο προσερείσας καί θερμότεροις δακρύσιν»⁷² παρακαλούσε το Θεό να του γνωρίσει τον ευεργέτη του. Αφού πάντρεψε κατ' αυτόν τον τρόπο και τη δεύτερη κόρη του, αδημονούσε να εμφανιστεί ξανά ο άνθρωπος αυτός και να προικίσει και την τρίτη κόρη του. Κι ενώ ο άγιος Νικόλαος προσπάθησε με τον ίδιο ακριβώς γενναιόδωρο και αθέατο τρόπο να τον βοηθήσει, αποκαλύφθηκε διότι αυτή τη φορά ο πατέρας τον περίμενε ξάγρυπνος και μόλις άκουσε το θόρυβο στην αυλή, έτρεξε και πρόλαβε τον άγιο. Όταν τον αντίκρυσε, έπεσε στα πόδια του και τον ευχαριστούσε με δάκρυα στα μάτια. Όταν ο άγιος αντιλήφθηκε πως η ενάρετη πράξη του είχε αποκαλυφθεί, ζήτησε από τον πατέρα να μην αποκαλύψει το όνομά του, «μηδέ δημοσιεῦσαι τόν ἔλεον»⁷³.

Ο άγιος όμως, επιθυμώντας να τελειοποιήσει τις αρετές του και «μείζονος ἀπολαῦσαι της παρά Θεῶ οἰκειώσεως [...] εἷς ἔρημον ἀύλισθηῖναι προέθετο»⁷⁴. Έτσι, αναζητώντας την απόλυτη ερημιά αποφάσισε να πάει στους άγιους τόπους να προσκυνήσει τον Πανάγιο Τάφο

---

⁶⁹ «ἄδρον ἀπόδεσμον χρυσοῦ» σύμφωνα με τον όσιο Συμεών. (Μηναῖον του Δεκεμβρίου 1852, 41.)

⁷⁰ Μηναῖον του Δεκεμβρίου 1852, 42.

⁷¹ ό.π., 42-43.

⁷² ό.π., 43.

⁷³ ό.π., 43.

⁷⁴ ό.π., 43.

κι επιβιβάστηκε μαζί με άλλους χριστιανούς σε πλοίο. Το πρώτο βράδυ του ταξιδιού του βλέπει σε όνειρο τον διάβολο *«τῆς νεώς ἐπιβάντα τα τε τοῦ ἴστοῦ καί τα τῶν πηδαλίων καλώδια μαχαίρα διατέμνοντα καί ὄλην περισχόντα τήν ναῦν καί περιδηήσαντα, καί τῷ βυθῷ βουλόμενον αὐτανδρον καταδύειν»*⁷⁵.

Η ερμηνεία που έδωσε στο όνειρό του αυτό ο άγιος, ήταν πως το πλοίο θα κινδύνευε από μια επερχόμενη θαλασσοταραχή. Έτσι, προειδοποίησε τους ναύτες και ταυτοχρόνως τους καθησύχασε προτρέποντας να έχουν ελπίδα και πίστη στο Θεό. Όταν ξεκίνησε οι έντονοι άνεμοι και η τρικυμία, οι ναύτες απεγνωσμένοι ζητούσαν από τον άγιο να προσευχηθεί για να μην πνιγούν. Ο άγιος προσευχήθηκε, η θάλασσα γαλήνεψε όμως ο θάνατος ενός ναύτη που κατά τη διάρκεια της τρικυμίας προσπάθησε να δέσει ένα σκοινί και γλίστρησε μέσα στη φουρτουνιασμένη θάλασσα, επισκίασε τη χαρά τους. Τότε συνέβη άλλο ένα θαύμα: ο ναύτης ύστερα από προσευχές του αγίου, αναστήθηκε⁷⁶. Όταν το πλοίο έφτασε στη στεριά τα νέα κυκλοφόρησαν σύντομα έχοντας ως απόρροια να προσεγγίζουν τον άγιο ασθενείς, τυφλοί και παθόντες ώστε να λάβουν παρηγοριά και ίαση.

Στα Ιεροσόλυμα ο άγιος προσκύνησε τον Πανάγιο Τάφο, το Γολγοθά, τον Τίμιο Σταυρό όπου και *«αὐτομάτως μέν αὐτῷ τοῦ Ἱεροῦ διανοίγονται πύλαι»*⁷⁷. Όταν θέλησε να μείνει εκεί να ησυχάσει, ένας άγγελος του δίνει το μήνυμα να γυρίσει πίσω στην πατρίδα του, ώστε *«μή ἐπί πλέον στέρεσθαι τῆς γλυκείας ἐκείνου φωνῆς τά αὐτοῦ πρόβατα»*⁷⁸. Ο άγιος υπάκουσε στο μήνυμα του αγγέλου και ναύλωσε το πλοίο για να τον γυρίσει πίσω στα Πάτταρα της Λυκίας, όμως οι ναύτες καθώς ο άνεμος ήταν ευνοϊκός, αποφάσισαν να αλλάξουν προορισμό και να κατευθυνθούν προς την πατρίδα τους. Τότε μια τρομερή θαλασσοταραχή *«τούς οἰακάς τε*

---

⁷⁵ ό.π., 43-44.

⁷⁶ Και στο βίο αγίου Νικολάου του Σιωνίτη, επισκόπου Πινάρων, αναφέρονται τόσο η πρόβλεψη και η αντιμετώπιση της τρικυμίας, όσο και το θαύμα της ανάστασης του ναύτη (βλ. επόμενο κεφάλαιο).

⁷⁷ *Μηναῖον* του Δεκεμβρίου 1852, 44.

⁷⁸ ό.π., 44.

διήγαγε, καί τά πηδάλια παρήνεγκε· καί αὐτοῖς μὲν ἔσχατον ἀπειλεῖ κίνδυνον, τόν δέ τοῖς τῆς πατρίδος προσορμίζει λιμέσι»⁷⁹. Ο μεγαλόψυχος ἅγιος Νικόλαος προσευχήθηκε και συγχώρησε τους ναύτες ενώ εκείνοι ἐκπληκτοὶ συνειδητοποίησαν πως ἡ θάλασσα εἶχε γαληνέψει και εἶχαν ἤδη φτάσει στα Πάταρα. Θέλησε να μην τους πικράνει με τα λόγια ἀλλά φρόντισε να τους συμβουλεύσει να μην ἐπιδείξουν παρόμοια συμπεριφορά στο μέλλον· «δι' εὐπλοίας εἰς τὴν οἰκίαν ἀπέπεμπεν»⁸⁰. Ὑστερα ἀπὸ αὐτὴν τὴν περιπέτεια ὁ ἅγιος γύρισε στο ποῖμνιο του το ὁποῖο τον ὑποδέχτηκε με μεγάλη τιμὴ και ἀνακούφιση.

Εκείνη τὴν ἐποχὴ εἶχε πεθάνει ὁ ἀρχιερέας τῶν Μύρων τῆς Λυκίας και τόσο ὁ κλῆρος ὅσο και ὁ λαὸς ἀναζητοῦσαν ἀξιο διάδοχό του. Τότε, ἓνας ἄγγελος Κυρίου ἐμφανίστηκε σε ἓναν γέροντα ἐπίσκοπο και του ἀποκάλυψε ὅτι ὁ το ὄνομα του ἱερέα που θα ἔπρεπε να διαδεχτεῖ τον ἀποθανόντα ἦταν Νικόλαος και πως θα ἐμφανιζόταν τὴν ἐπόμενη μέρα στο ναὸ για να προσευχηθεῖ. Πράγματι, ὁ γέροντας εἰδοποίησε και τους ὑπόλοιπους ἐπισκόπους και κληρικούς και ὅταν ἐμφανίστηκε ὁ ἅγιος τον ἔχρισαν παμψηφεῖ ἀρχιερέα. Ἐτσι, ὁ ἅγιος Νικόλαος «οὐκ ἀνθρωπίνῃ ψήφῳ ἀλλὰ θεία»⁸¹ ἐξελέγη ἐπίσκοπος «ὀρθοτομῶν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας καί τα τῆς εὐσεβείας δόγματα ὑγιᾶς φρονῶν καί διδάσκων»⁸². Ἡ πνευματικὴ πρόοδος που γνώρισε ἐκείνη τὴν περίοδο ἡ περιοχή ἦταν παραδειγματικὴ και ἡ προσέλευση πιστῶν στο χριστιανισμό ἐξίσου ἀξιοσημείωτη.

Δυστυχῶς, ὁμως, ἐμφανίστηκαν δύο διώκτες του χριστιανισμοῦ, οἱ βασιλεῖς Διοκλητιανὸς και Μαξιμιανὸς, οἱ ὁποῖοι θέσπισαν σκληροὺς νόμους για τους πιστοὺς του χριστιανισμοῦ και ὅσους ἀρνοῦνταν να προσκυνήσουν τα εἰδῶλα. Ἀπόρροια αὐτῶν τῶν ἐντολῶν ἦταν ὁ βασανισμὸς και του ἴδιου του ἁγίου μαζί με ἄλλους χριστιανούς στα Μύρα ἀπὸ τους τοπικούς

---

⁷⁹ ὁ.π., 44.

⁸⁰ ὁ.π., 44.

⁸¹ ὁ.π., 45.

⁸² ὁ.π., 45.

άρχοντες· ο άγιος δεν έπαψε να δίνει θάρρος στους φυλακισμένους με το λόγο του και να τους παρακινεί να μην χάσουν την ελπίδα και την πίστη τους στο Θεό.

Οι χριστιανοί απελευθερώθηκαν όταν πέθαναν οι δύο βασιλείς και ανέβηκε στο θρόνο ο Μέγας Κωνσταντίνος, ο οποίος τους επέτρεπε στο εξής να λατρεύουν ελεύθερα το Θεό και να τους έδωσε το δικαίωμα ανοικοδόμησης ναών. Ο άγιος Νικόλαος ανέλαβε και πάλι καθήκοντα αρχιερέα και κατάφερε με τις προσευχές του να γκρεμίζει τους ειδωλολατρικούς ναούς· μεταξύ αυτών υπήρχε στα Μύρα ένας ειδωλολατρικός βωμός της θεάς Αρτέμιδος, τον οποίο ο άγιος διέλυσε με την προσευχή του.

Την περίοδο αυτή έκανε την εμφάνισή του το δόγμα του αρειανισμού, που δημιουργήθηκε από τον πρωτοπρεσβύτερο και θεολόγο Άρειο. Οι θέσεις που προάσπισε ο Άρειος τόνιζαν ότι ο Ιησούς ήταν δημιούργημα και όχι υπόσταση του Λόγου του Θεού. Η διδασκαλία αυτή βρήκε ιδιαίτερη απήχηση μεταξύ των υπηκόων της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Εν τέλει, οι θέσεις αυτές καταδικάστηκαν κατά την Α΄ Σύνοδο της Νίκαιας το 325 που συγκάλεσε ο Μέγας Κωνσταντίνος και στην οποία συμμετείχε και ο θαυματουργός άγιος Νικόλαος. Εκεί, αντικρύζοντας τη βλασφημία του Αρείου, ο άγιος προέβη σε ράπισμα⁸³ του αιρετικού. Γι' αυτή του την πράξη τιμωρήθηκε από τον αυτοκράτορα, ο οποίος θεώρησε προσβολή την κίνηση αυτή του αγίου και διέταξε με αποκοπή του άκρου του καθώς και φυλάκιση. Το ίδιο βράδυ στη φυλακή εμφανίστηκαν στον άγιο η Θεοτόκος από την οποία έλαβε το αρχιερατικό ωμοφόριο και ο Χριστός που έδωσε το άγιο Ευαγγέλιο. Όταν πληροφορήθηκε για όσα διαδραματίστηκαν ο Μέγας Κωνσταντίνος, έβγαλε τον άγιο από τη φυλακή ζητώντας του συγγνώμη και τον επανατοποθέτησε στη θέση του αρχιερέα στην επαρχία.

---

⁸³ Το περιστατικό του ραπίσματος και της φυλάκισης του αγίου Νικολάου που αναφέρονται στο Μέγα Συναξαριστή (*Ο Μέγας Συναξαριστής*, Μην. Δεκέμβριος), δεν αναφέρονται στο κείμενο του οσίου Συμεών του μεταφραστή, το οποίο είναι καταχωρημένο στο *Μηνιαϊόν του Δεκεμβρίου*, 1852.

Η θαυματουργή δύναμη του αγίου φάνηκε ξανά λίγα χρόνια αργότερα, όταν οι κάτοικοι της Λυκίας ταλαιπωρούνταν από τρομερή πείνα και απειλούνταν και τα Μύρα. Ο άγιος λυπημένος γι αυτή την κατάσταση, εμφανίστηκε στο όνειρο ενός καπετάνιου που μετέφερε με το πλοίο του σιτηρά με προορισμό τη Γαλλία και τον προέτρεψε να κατευθυνθεί στα Μύρα για να το πουλήσει σε μεγάλη τιμή αφήνοντάς του τρία φλουριά προκειμένου να τον πείσει. «*Διϋπνισθείς τοίνυν ὁ ἔμπορος καί τούς χρυσοῦς παρά τη χειρὶ εὐρῶν,εὐρών*»⁸⁴ και καταλαβαίνοντας πως πρόκειται για θαυματουργή παρέμβαση, πήρε την απόφαση να αλλάξει το προγραμματισμένο προορισμό του και να κατευθυνθεί προς τα Μύρα. Όπως ήταν αναμενόμενο, ο έμπορος ξεπούλησε το εμπόρευμα του άμεσα και οι πιστοί δοξολογούσαν τον άγιο Νικόλαο για το καλό και την προστασία που τους παρείχε.

Ύστερα από λίγο χρονικό διάστημα, οι κάτοικοι της Φρυγίας επαναστάτησαν στη Μικρά Ασία και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να χωριστούν από το βασίλειο του Μ. Κωνσταντίνου, ο οποίος έστειλε στρατό με επικεφαλής τους στρατηγούς Νεπωτιανό, Ούρσο και Ερπυλίωνα με την εντολή να επαναφέρουν την τάξη. Τότε, στο λιμάνι των Μύρων προκλήθηκαν λεηλασίες και αρπαγές από τους στρατιώτες που αναγκάστηκαν να καταφύγουν εκεί λόγω σφοδρής κακοκαιρίας. Όταν πληροφορήθηκε γι αυτό ο άγιος, ενημέρωσε τους στρατηγούς για τη συμπεριφορά των στρατιωτών τους κι εκείνοι με τη σειρά τους επέβαλαν την πρέπουσα τάξη, δεχόμενοι ταυτόχρονα την ευχές του αγίου για αίσια έκβαση της αποστολής τους.

Εκείνη τη στιγμή κάποιοι συγγενείς καταδικασμένων από τον διοικητή Ευστάθιο ανδρών, έπεσαν στα πόδια του θαυματουργού και τον παρακαλούσαν να τους σώσει από τον άδικο θάνατο. Ο άγιος κρίνοντας πως η απόφαση εκτέλεσης ήταν πράγματι άδικη, «*παραλαμβάνει αυτίκα*»⁸⁵ τους τρεις στρατηγούς και «*ἐπιτείνας τήν πορείαν καί τό ἔνδεον τό γήρει τῶ διαπύρω*

---

⁸⁴ *Μηναῖον* του Δεκεμβρίου 1852, 47.

⁸⁵ *ό.π.*, 47.

τῆς καρδίας ἀναπληρώσας»⁸⁶, φτάνοντας άμεσα στον τόπο της καταδίκης, τραβά το όπλο από τα χέρια του δήμιου και ματαιώνει τον αποκεφαλισμό τους. Όπως ήταν αναμενόμενο, κανείς δεν τόλμησε να αντιμιλήσει στον άγιο, «τό περίον τῆς ἀρετῆς εἰδότες καί τόν ὑπέρ τοῦ δικαίου ζῆλον αὐτοῦ δυσωπούμενοι»⁸⁷. Τότε, μαζεύτηκε πλήθος λαού που επευφημούσε τον άγιο και του εξέφραζε την ευγνωμοσύνη του. Ανάμεσά τους εμφανίστηκε και ο Ευστάθιος προσπαθώντας να δικαιολογηθεί στον άγιο, πως δεν ήταν δική του ευθύνη η καταδίκη των ανδρών αλλά εντολή δύο επιφανών ανδρών της πόλης. Ο άγιος, όμως, ζήτησε από τους τρεις στρατηλάτες να πληροφορήσουν το βασιλιά πως ο διοικητής «*χρυσίῳ διαφθαρεῖς, θάνατον κατέκρινε τῶν ἀθῶων*»⁸⁸.

Οι τρεις στρατηγοί που είχαν αναλάβει την αποστολή επαναφοράς της τάξης των επαναστατημένων, «*θειῶν εὐχῶν ἀξιωθέντες*»⁸⁹ την έφεραν εις πέρας με επιτυχία και δέχτηκαν τις τιμές του βασιλιά. Κάποιοι αντίπαλοί τους, ωστόσο, δείχνοντας φθόνο, συκοφάντησαν τους στρατηγούς στον επίτροπο του βασιλιά Αβλάβιο, λέγοντάς του ότι έχοντας πάρει με το μέρος τους επαναστάτες της Φρυγίας υποκινούσαν την επανάσταση. Μάλιστα, δωροδόκησαν τον επίτροπο με αντίτιμο να δώσει την εντολή για τον αποκεφαλισμό τους εν αγνοία του Μ. Κωνσταντίνου. Πράγματι, ο Αβλάβιος κατάφερε να πείσει το βασιλιά πως πρόκειται για προδότες και εκείνος διέταξε την άμεση καταδίκη τους.

Οι στρατηγοί βρίσκονταν σε απόγνωση όταν «*πικρῶς ἐποδουρωμένων καί θρηνούντων*»⁹⁰ ένας από αυτούς θυμήθηκε το περιστατικό στα Μύρα με τον θαυματουργό Νικόλαο κι εκείνο το βράδυ προσευχήθηκαν όλοι μαζί στον άγιο να τους σώσει από τον άδικο αποκεφαλισμό· το θαύμα συνέβη ξανά. Ο άγιος εμφανίστηκε στο όνειρο τόσο του βασιλιά όσο και του επίτροπου

---

⁸⁶ ό.π., 48.

⁸⁷ ό.π., 48.

⁸⁸ ό.π., 48.

⁸⁹ ό.π., 48.

⁹⁰ ό.π., 49.

και του μήνυσε πως αν δεν αλλάξουν την απόφασή τους για τον επικείμενο αποκεφαλισμό, εκείνος θα προσευχηθεί να τους αφαιρέσει ο Θεός τη ζωή τους. Το επόμενο πρωί αφού συζήτησαν για όσα συνέβησαν στο κοινό τους όνειρο *«πρός τό παράδοξον ἐκεῖνο τῆς θέας ἄμφω καταπλαγέντες ὁ τε Βασιλεύς καί ὁ Ἐπαρχος»*⁹¹ αποφάσισαν να καλέσουν τους στρατηγούς για να μπορέσουν να απολογηθούν και να τους δώσουν τη δυνατότητα να υπερασπιστούν τον εαυτό τους για τις πιθανές μαγείες που τελέστηκαν και είχαν ως αποτέλεσμα τα όνειρα τους. Οι στρατηγοί *«δακρύων τούς ὀφθαλμούς πληρώσαντες καί συνεχῶς ἀναβλύζοντες»*⁹² τους πληροφόρησαν πως όντως επικαλέστηκαν τον άγιο Νικόλαο στις προσευχές τους λόγω του θαύματος που είχαν δει να συμβαίνει στα Μύρα, όταν έσωσε εκείνους τους τρεις αθώους μελλοθάνατους. Στο άκουσμα αυτών, ο Μέγας Κωνσταντίνος αποφάσισε να τους χαρίσει όχι μόνο τη ζωή τους αλλά και δώρα (ένα θυμιατήρι με πολύτιμους λίθους, ένα χρυσό ευαγγέλιο και δύο χρυσές λαμπάδες) για την εκκλησία του αγίου Νικολάου. Μετά από αυτό, οι στρατηγοί έσπευσαν να ευχαριστήσουν τον άγιο και αφιέρωσαν τη ζωή τους στο Θεό εγκαταλείποντας τα εγκόσμια κι έγιναν μοναχοί.

Χαρακτηριστικό ήταν και το θαύμα του αγίου με τους ναύτες· ενώ κινδύνευαν να πνιγούν σε ταξίδι τους, επικαλέστηκαν τη βοήθειά του και τότε υπήρξε η θαυματουργή του παρέμβαση. Εμφανίστηκε ξαφνικά στην πρύμνη του πλοίου και κράτησε ο ίδιος το τιμόνι και τότε ο άνεμος κόπασε, η θάλασσα ηρέμησε κι εκείνοι σώθηκαν. Εκστασιασμένοι με το θαύμα που έζησαν αποφάσισαν να προσαράξουν στα Μύρα για να μπορέσουν να βρουν τον άγιο για να τον ευχαριστήσουν αλλά και να δουν το πρόσωπό του αφού εκείνος εξαφανίστηκε αμέσως αφότου τους έσωσε. Τον βρήκαν στην εκκλησία μαζί με άλλους ιερείς και τον ευχαρίστησαν από καρδιάς, ενώ εκείνος του νουθέτησε με αγάπη και τους ωφέλησε με τη διδαχή.

---

⁹¹ ό.π., 49.

⁹² ό.π., 50.

Ο άγιος Νικόλαος «πρεσβυτικός μὲν τὸ ἦθος, ἀγγελικός δὲ τὴν θέαν, ἀγιασμόν δὲ καὶ χάριν ἀποπνέων θεϊαν»⁹³ κοιμήθηκε ἡρεμα μετὰ ἀπὸ ἀσθένεια περίπου τὸ 330 «βαθύτατά τε γηράσας καὶ πλήρης ἡμερῶν»⁹⁴. «Τὸ τούτου σῶμα τὸ τίμιον, χερσίν ὁσίαις Ἐπισκόπων καὶ τοῦ Κλήρου παντός λαμπροφορία τιμώμενον, τῷ ἐν Μύροις ἐναπετέθη Ναῶ, μύρον καὶ εἰς τὸδε χρόνον προχέον, νόσων ψυχικῶν τε καὶ σωματικῶν ἴαμα»⁹⁵ ⁹⁶. Ἀκόμα κι αν η ψυχή του συνάντησε τοὺς οὐρανοὺς «λαμπρότησιν ἄγγελων συνῶν καὶ συναλλαγόμενος καὶ τὸ τῆς Τριάδος φέγγος ὀρῶν τρανότερον τε καὶ καθαρώτερον»⁹⁷, δὲν ἔπαψαν νὰ συμβαίνουν τὰ θαύματά του.

Στὸ Συναξαριστὴ, ἀναφέρεται πὼς μίαν ἡμέραν κάποιοι ἀπὸ μακρινὸ τόπο ταξίδεψαν στὰ Μύρα γιὰ νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου πού εἶχαν χτίσει ἐκεῖ οἱ χριστιανοὶ καὶ νὰ προσκυνήσουν τὰ λείψανά του, τοὺς ἐμφανίστηκε μίαν φτωγὴ γυναῖκα πού κρατοῦσε ἕνα δοχεῖο λάδι· ἦταν μεταμορφωμένος ὁ διάβολος πού παλιότερα εἶχε ἐκδιωχθεῖ ἀπὸ τὸ βωμὸ τῆς Ἀρτέμιδος ὕστερα ἀπὸ προσευχὴ τοῦ ἁγίου καὶ τώρα ἠθέλε νὰ κάνει κακὸ στὸ ναό. Ἡ γυναῖκα πλησίασε τοὺς χριστιανούς πρὶν ἐπιβιβαστοῦν στὸ πλοῖο γιὰ τὸ προσκύνημα καὶ τοὺς ἔδωσε τὸ δοχεῖο με τὸ λάδι με σκοπὸ νὰ ανάψουν τὸ καντήλι στὸ ναό. Τὸ ἴδιο βράδυ ἐμφανίστηκε στὸν ὕπνο τοῦ καπετάνιου ὁ ἅγιος καὶ τὸν συμβούλευσε νὰ πετάξει τὸ δοχεῖο στὴ θάλασσα. Τὸ ἐπόμενο πρωὶ ὅταν τὸ δοχεῖο ρίχτηκε στὴ θάλασσα ξέσπασε μεγάλη φωτιὰ καὶ πυκνὸς καπνὸς ἀπὸ θειάφι πού σήκωσαν τεράστια κύματα. Οἱ προσευχῆς τῶν ναυτῶν πρὸς τὸν ἅγιο εἰσακούστηκαν καὶ ὅταν ἡ θάλασσα γαλήνεψε, ὅλοι τὸν δοξολογοῦσαν.

Μετὰ ἀπὸ τὴν κοίμησή του ἕνα ἄλλο θαῦμα συνέβη στὴν Κωνσταντινούπολη· ἕνας πιστὸς πού λάτρευε τὸν ἅγιο, λίγο πρὶν ξεκινήσει ἕνα μακρινὸ ταξίδι του, ἐπισκέφτηκε τὸ ναὸ του

---

⁹³ ὁ.π., 51.

⁹⁴ ὁ.π., 51

⁹⁵ ὁ.π., 52.

⁹⁶ Ἡ ἀνάβλυση τῆς μυρωδιάς τοῦ μύρου ἀναφέρεται μόνον στὸν ὅσιο Συμεῶν τὸ μεταφραστὴ καὶ ὄχι στὸ Μέγα Συναξαριστὴ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας.

⁹⁷ *Μηναῖον* τοῦ Δεκεμβρίου 1852, 52.

αγίου Νικολάου για προσκύνημα. Όταν λοιπόν, το βράδυ ο πιστός αυτός προσπάθησε να βοηθήσει τους ναύτες να στρέψουν τα ιστία, περιπλέχθηκε κι έπεσε στη θάλασσα. Κατέστη αδύνατον να τον βοηθήσουν οι ναύτες κι έτσι το πλοίο προχώρησε μπροστά με όλους τους ταξιδιώτες να θρηγούν για τον άδικο χαμό. Ο χριστιανός όμως εκείνος προσευχόταν στον άγιο Νικόλαο όσο βρισκόταν μέσα στη θάλασσα και τότε συνέβη το θαύμα: βρέθηκε στο σπίτι του και τα ρούχα του έσταζαν θαλασσινό νερό ενώ εκείνος φώναζε «*Άγιε Νικόλαε βοήθησέ με*», ξυπνώντας την οικογένεια και τους γείτονές του οι οποίοι έμειναν έκπληκτοι από το θαύμα⁹⁸. Ο διασωθείς κατευθύνθηκε ευθύς προς το ναό του αγίου όπου πέρασε όλο το βράδυ του με ευχαριστίες και δοξασίες κι έκανε σε όλους γνωστό το θαύμα που έζησε σε όλη την Κωνσταντινούπολη και ακολούθησε λιτανεία και αγρυπνία.

Έτσι λοιπόν, ο άγιος Νικόλαος τιμήθηκε τόσο στη γη όσο και στον ουρανό και κατάφερε να γίνει υπόδειγμα για όσους θέλουν να πλουτίσουν πνευματικά αφιερώνοντας το βίο του στο Θεό και στην αρετή.

---

⁹⁸ Το θαύμα αυτό δεν αναφέρεται στο κείμενο του οσίου Συμεών του μεταφραστή.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΒΙΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΥΡΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΠΙΝΑΡΕΩΝ

Στην επαρχία της Λυκίας υπήρχαν δύο άγιοι με το όνομα «Νικόλαος» σε διαφορετικές όμως χρονικές περιόδους: τον 4^ο αιώνα στα Μύρα ο γνωστός άγιος Νικόλαος όπου βρισκόταν και η μονή της αγίας Σιών και τον 6^ο αιώνα, κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Ιουστινιανού, ο άγιος Νικόλαος επίσκοπος Πιναρέων. Το γεγονός αυτό μας δίνει τη δυνατότητα για μια συγκριτική μελέτη με βάση όσα καταγράφονται από τον συγγραφέα Μιχαήλ *Vita per Michaelēm* για το βίο του αγίου Νικολάου Μύρων⁹⁹ και για βίο του αγίου Νικολάου του Σιωνίτου, επισκόπου Πιναρέων, από ανώνυμο συγγραφέα¹⁰⁰.

Ο Νικόλαος Μύρων ήταν μοναχογιός και προερχόταν από ευγενείς κι ευκατάστατους γονείς ενώ ο Σιωνίτης Νικόλαος ήταν ο μεγαλύτερος από τα τρία συνολικά αδέρφια. Κοινό στοιχείο στο βίο τους ήταν τα αξιοθαύμαστα γεγονότα που συνέβησαν κατά τη νηπιακή τους ηλικία. Ο Νικόλαος Μύρων «ἐκ κοιλίας μητρός θεῷ ἡγιασμένος [...] μητρῶν μαζῶν βρεφοπρεπῶς ἀπετρέφετο [...] τετράδι καί Παρασκευῇ ἅπαξ τῆς ἡμέρας ἐν τῇ τεταγμένῃ ὥρᾳ τοῦ γάλακτος μεταλάμβανεν»¹⁰¹. Ο Σιωνίτης Νικόλαος «ἄμα τῷ κνηθῆναι αὐτόν, ὄντα ἔτι ἐν τῇ σκάφῃ, τί τοῦ Θεοῦ δυνάμει ἔστη ἐπί τούς πόδας αὐτοῦ ὀρθός ὡς ὥρας δύο καί ἔμφοβοι γενόμενοι οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἐδόξασαν τόν Θεόν». Επίσης, όταν ήταν στην ηλικία των επτά ετών

---

⁹⁹ «Vita per Michaelēm» Gustan Anrich, *Hagios Nikolaos* 1913, 111-139.

¹⁰⁰ «Vita per Nicolai Sionitae» Gustav Anrich 1913, 3-65.

¹⁰¹ «Vita per Michaelēm», Gustan Anrich, *Hagios Nikolaos* 1913, 115-136.

«τοῦ ἁγίου πνεύματος ὑπουργοῦντος - τό παιδίον Νικόλαος τῷ ἑαυτοῦ διαδασκάλῳ ὀνόματα ἐσήμαινεν [...] ἐπί το ἐκάστη συλλαβία γράφειν αὐτά». Με τον ίδιο τρόπο, «πορευομένου αὐτοῦ πρὸς τὴν τῶν γραμμάτων μάθησιν» θεράπευσε μια γυναίκα «ὀνόματι Νοννίνη ἔχουσαν ξηρόν τόν πόδα, σφραγίσας αὐτήν τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ, τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου πνεύματος»¹⁰².

Οι πληροφορίες που μας δίνει ο Μιχαήλ για τον Νικόλαο Μύρων είναι ότι «ἀπείχετο πάσης πολιτικῆς καὶ ἀγοραίας ποικιλογνωμίας...σωφροσύνης ἐπιμελούμενος»¹⁰³. «Ἐκδημησάντων δέ πρὸς Κύριον τῶν γονέων αὐτοῦ [...] καὶ καταλελοιπότην αὐτῷ πολλήν περιουσίαν καὶ διαψίλειαν χρημάτων τε καὶ κτήσεων» μοίραζε την περιουσία του σε ελεημοσύνες, φροντίζοντας με αυτόν τον τρόπο να θησαυρίζει «ἐν τοῖς ἀσύλοις τοῦ οὐρανοῦ ταμείους». Αναφέρεται και το περιστατικό όπου ο ἅγιος βοήθησε τον πατέρα που εἶχε πτωχεύσει προσφέροντας κρυφά προίκα στις τρεις κόρες του, ο οποίος «ἐξ εὐημερίας εἰς ἐσχάτην δυσημερίαν ἐληλακῶς, ἐβούλετο ταύτας προστῆσαι εἰς ἀκολασίας ἐργαστήριον»¹⁰⁴. Ο κρυφός και διακριτικός τρόπος με τον οποίο ο ἅγιος Νικόλαος Μύρων προσέφερε τα χρήματα καθώς και η υπόσχεση του πατέρα, ὡστε «μηδενί μηδέν ἐξειπεῖν [...] ἄχρις αἰῶνος ζωῆς» του ἁγίου, αποδεικνύουν το χαρακτηριστικό «της τοῦ ἁγίου ἀνδρός πρὸς τοὺς ἐνδεῖς εὐσπλαγνίας» και της συνολικῆς ενάρετης ζωῆς του «ἐγκρατῶς [...] καὶ ὀσιῶς ὁ θεῖος [...] Νικόλαος τῶν παθῶν καὶ τῆς ἁμαρτίας ὑπέρτερος γέγονε [...] ἁγιωσύνην ἐπιτελῶν»¹⁰⁵. Βέβαια, ενάρετα ἔζησε στα παιδικά του χρόνια και ο ἅγιος Νικόλαος ο Σιωνίτης ὅπως μας μεταφέρεται «ὁ ὀσιώτατος αὐτοῦ θεῖος καὶ ἀρχιμανδρίτης Νικόλαος [...] ἀπήγαγεν αὐτόν πρὸς τόν μακάριον καὶ ὀσιώτατον ἀρχιεπίσκοπον Νικόλαον ἐπί τό χειροτονῆσαι αὐτόν ἀναγνώστην· ἰδὼν δέ ὁ ὀσιώτατος

---

¹⁰² «Vita per Nicolai Sionitae», Gustan Anrich, *Hagios Nikolaos* 1913, 4-5.

¹⁰³ «Vita per Michaellem», Gustan Anrich, *Hagios Nikolaos* 1913, 117.

¹⁰⁴ ὁ.π., 117-118.

¹⁰⁵ ὁ.π., 122-123.

ἀρχιεπίσκοπος τὸν τρόπον τοῦ παιδός, ἔγνω δια τοῦ πνεύματος ὅτι σκεῦος Θεοῦ ἐστίν, καὶ λαβὼν καὶ εὐλόγησας ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ἀναγνώστην»¹⁰⁶.

Σε ηλικία δεκαεννέα ετών δεχόμενος τις ευλογίες του Θεού, χειροτονείται πρεσβύτερος στο ναό της Αγίας Σιών, παίρνοντας «μεθ' ἑαυτοῦ δύο μαθητάς, τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ Ἄρτεμάν καὶ Ἑρμαῖον»¹⁰⁷. Ο αρχάγγελος Μιχαήλ εμφανίστηκε στο όνειρό του Αγίου Νικολάου της Σιών και του μίλησε για το θεοσέβαστο βίο του και την εγκατάσταση σου στο Ναό. «Ἔστι παιδίον ὧδε, ὀνόματι Νικόλαος, υἱός Ἐπιφανίου, μητρός δέ Νόννας, ὃς ἔχει οἰκῆσαι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ καὶ δοξάσαι τὸν πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἐκ κοιλίας γάρ μητρός ἔστιν ἐκλεγμένος παρά τῷ θεῷ»¹⁰⁸. Επίσης και ο άγιος Νικόλαος Μύρων έγινε δεκτός «ως υπό Θεού καταπεμφθείς ποιμὴν ἀριστος» στη μητρόπολη των Μυρέων και αμέσως μόλις έγινε επίσκοπος «ἱερουργεῖ τό εὐαγγέλιον τῆς χάριτος ὀρθοδοξώτατα» και διαδίδει στο ποιμνιο «τὸν περιούσιον τοῦ Κυρίου λαόν τῶν περί θεολογίας ἀντέχουσαι δογμάτων ἐκτρεπόμενος τάς βεβήλους κενοφωνίας τῶν ἀθεοτάτων Ἀρειομανιτῶν τε καὶ Σαββελιανῶν»¹⁰⁹ και καταστρέφει τους ναούς των ειδώλων με χαρακτηριστικό παράδειγμα το ναό της θεάς Αρτέμιδος, ὡστε «τελείως ἀφανίσαι τό τῶν δαιμόνων ἐπιβλαβέστατον σέβας».

Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό το οποίο του αποδόθηκε οφείλεται στην φιλευσπλαχνία του λόγω της οποίας αναδεικνύεται «ὄρφανῶν πατήρ καὶ χηρῶν προασπιστῆς [...] τοὺς πτωχεύοντας τοῦ λαοῦ ἐμψυχῶς παραμυθούμενος»¹¹⁰. Με την ίδια αγάπη προς τον άνθρωπο «μμιούμενος τὸν οἰκεῖον δεσπότην τέθεικε τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν» προκειμένου να υπερασπιστεῖ τη ζωή τριῶν ἀδίκως μελλοθάνων και «ταχέως ἐπιστάς τοῦ θανάτου ἐρρύσατο [...] τὸν δέ τῷ χρυσῷ ἐκτυφλωθέντα δικαστὴν [...] διορθωσάμενος τοῦ ἐγκλήματος». Επίσης, εμφανιζόταν στα

---

¹⁰⁶ «Vita Nicolai Sionitae», Gustav Anrich, *Hagios Nikolaos* 1913, 6.

¹⁰⁷ ὁ.π., 8.

¹⁰⁸ ὁ.π., 12.

¹⁰⁹ «Vita per Michaelēm», Gustav Anrich, *Hagios Nikolaos* 1913, 124.

¹¹⁰ ὁ.π., 128-129.

όνειρα όσων επρόκειτο να κριθούν άδικα και τους προειδοποιούσε, όπως συνέβη με την περίπτωση των τριών στρατηγών του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου ελέγχοντας τόσο τον ίδιο όσο και τον έμπιστό του, Αβλάβιο¹¹¹. Η φήμη του και η φιλανθρωπία του, όπως ήταν λογικό, διαδόθηκε και συχνά τον επικαλούνταν για βοήθεια όπως «οί ναῦται [...] τή θάλαττα πότε διαπλέοντας» και κινδύνευαν να πνιγούν λόγω σφοδρής τρικυμίας. Και πράγματι, ο άγιος «έπιφαίνεται αύτοϊς έν τή ὥρα τής ανάγκης αύτῶν καί φησί πρός αύτούς· ίδού κεκλήκατέ μέ, καί πάρεμι βοηθήσων ύμϊν [...] καί σύν θεῷ τοῦ κινδύνου διέσωσεν καί πρός γαλήνιον ὄρμον διαφυλάζας άποκατέστησεν»¹¹². Η φροντίδα του για τους ανθρώπους του φαίνεται και από το θαύμα που πραγματοποίησε «λείψαντος τοῦ σίτου έν τή χώρα τῶν Λυκίων». Τότε ήταν που εξασφάλισε τροφή από αλεξανδρινά πλοία για τα επόμενα δύο χρόνια χωρίς να μειωθεί το φορτίο του πλοίου και φρόντισε και για τη σπορά των αγρών. Έτσι λοιπόν, ευεργετώντας και «βελτίον πρός τόν κρεϊττον [...] καί έκ μονῆς τής ὀράσεως τούς παρατυγχάνοντας αύτῶ» ζούσε στα Μύρα ο «ίεροπρεπής καί άγγελικός τῷ εἶδει» επίσκοπος Νικόλαος¹¹³.

Ο Νικόλαος ο Σιωνίτης ήταν επίσης ένας θαυματουργός άγιος καθώς γιάτρευε το ποίμνιο και έδωχνε τους δαίμονες από τα δέντρα, από τις πηγές αλλά κυρίως από τις ψυχές των ανθρώπων. Στο βιβλίο του Anrich αναφέρεται η κοπή του δέντρου¹¹⁴ απ' όπου εξαφάνισε το ακάθαρτο πνεύμα ειδώλου που κατοικούσε εκεί και αφάνιζε ανθρώπους και χωράφια. Μέσω της παρουσίας του οδηγούσε τους πιστούς σε εξομολόγηση και μετάνοια¹¹⁵. Απάλλαξε, λοιπόν, και πολλούς ανθρώπους από τα δαιμόνια κάποιων από τους οποίους διασώθηκαν τα ονόματά τους· Κοσμάς αναγνώστης, Κυριακή, Παύλος ποιμένας, Ζήνων, Παύλος αναγνώστης, Κυριάκος, Ερμής, Ευγενία, Λέων, Νικόλαος, Ερμής, Τιμόθεος. Επίσης, βοήθησε

---

¹¹¹ ό.π. 129-130.

¹¹² ό.π., 131.

¹¹³ ό.π. 133.

¹¹⁴ «Vita Nicolai Sionitae», Gustav Anrich, *Hagios Nikolaos* 1913, 12-15

¹¹⁵ ό.π., 18.

μέσω της προσευχής του πολλά ζευγάρια που δυσκολεύονταν να αποκτήσουν παιδιά ώστε να τα καταφέρουν¹¹⁶ και γιάτρευε ασθενείς. Ένα ακόμα θαύμα του συνέβη όταν έδωσε πίσω σε τυφλό το φως του¹¹⁷.

Ένα θαύμα που συνέβη στη θάλασσα, ήταν όταν κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού προς τους Αγίους Τόπους, προέβλεψε την επερχόμενη θαλασσοταραχή. Πράγματι, *«τη νυκτί εκείνη εγένετο χειμών μέγας εν τη θαλάσση [...] κλίνας – όμως – τα γόνατα ο άγιος και προσευχόμενος επί ώρας ικανάς [...] γίνεται γαλήνη μεγάλη εν τη θαλάσση»*¹¹⁸. Στο ίδιο ταξίδι ανέστησε έναν καλό νέο τον Αμμώνιο, ο οποίος είχε βρει το θάνατο στην προσπάθειά του να διορθώσει *«στο σταυρίον»*¹¹⁹ ανεβαίνοντας ψηλά στο κατάρτι.

Αργότερα, κατά την επιστροφή του από το προσκύνημα, διαφαίνεται και πάλι η θαυματουργική του ικανότητα, όταν με την παρέμβασή του το πλοίο που προηγουμένως δεν μπορούσε να αποπλεύσει, τελικά τα κατάφερε. Έπειτα οι ναύτες αρνήθηκαν να επιτρέψουν στον άγιο να αποβιβαστεί στον προορισμό του *«εξήγειρεν ο Θεός άνεμον από δυσμών και έστρεψε το πλοίον»* ούτως ώστε να μπορέσει να μεταφερθεί με βάρκα στο λιμάνι ο άγιος *«ότι οι ευχαί αυτού μεγάλαι εισιν προς τον Θεόν»*¹²⁰.

Συνέβησαν κι άλλα αξιοθαύμαστα γεγονότα στο μοναστήρι λόγω του αγίου Νικολάου του Σιωνίτη, όπου δυσκολεύονταν οι λιθοτόμοι να λαξεύσουν τις πέτρες ακόμη κι όταν *«συνήχθησαν από την κόμηνη εώς εβδομήντα πέντε τον αριθμόν άνθρωποι χωρίς των τεχνιτών»*, καθώς ο άγιος είχε απαγορεύσει αυτή την εργασία λόγω του ότι έλειπε στους αγίους Τόπους. Όταν επέστρεψε όλοι εξεπλάγησαν όταν αυτή η εργασία ολοκληρώθηκε με μόλις δώδεκα

---

¹¹⁶ ό.π. 34.

¹¹⁷ ό.π. 27-28.

¹¹⁸ ό.π. 24-26.

¹¹⁹ ό.π. 26-27.

¹²⁰ ό.π. 31-32.

άτομα, «ότι δύναμις Κυρίου ην επ' αυτόν, και ου μονον οι ανθρωποι αλλα και οι λιθοι υπακουκουσιν αυτω»¹²¹.

Ένα ακόμα θαυμαστό γεγονός αποτέλεσε ότι ο αρχάγγελος Μιχαήλ ήταν «ο διακονών τον αγιον καθ' εκάστην ημέραν», πληροφορία που ο ίδιος ο αρχάγγελος του φανέρωσε αποκαλύπτοντας του και τα «μέλλοντα γενέσθαι εις τον κόσμον όλον»¹²².

Εκείνη την περίοδο βρήκε ο διάβολος ευκαιρία να σπείρει συκοφαντίες για τον άγιο στο λαό και να τον αναγκάσει να υποβληθεί σε δοκιμασίες. Όμως, «ηυδόκησεν ο Θεός δοξάσαι τον δούλον αυτού Νικόλαον» κι εν συνεχεία με την οδηγία του «αυτώ φανέντος» αγίου Πνεύματος και «παραγενόμενος εις τους παρακειμένους ευκτηρίους αγίους οίκους» προσφέροντας υλικά και πνευματικά πλούτη στο ποίμνιο δοξάζοντας μέσω αυτού τον Θεό και «επερισσευεν η του Θεού δωρεά»¹²³. Και τότε τρεις μήνες πριν χειροτονηθεί επίσκοπος, του εμφανίστηκε το άγιο Πνεύμα «κατ' όναρ»¹²⁴. Όπως επίσης, του εμφανίστηκε και η «ένδοξος και αιιπαρθένος μήτηρ του Κυρίου, επιδεικνύουσα αυτώ τόπον και μέτρα [...] επί το εξεγείραι τον ναόν της αγίας Μαρίας» τον οποίο και πράγματι ο άγιος «έκτισεν και επλήρωσεν και ηνέωξεν»¹²⁵.

Ο άγιος Νικόλαος ο Σιωνίτης κοιμήθηκε επί της βασιλείας του Ιουστινιανού «μηνί Δεκεμβρίω δεκάτι, ημέρα Τετάρτη» παραδίδοντας το πνεύμα του στους προστάτες αγγέλους τους οποίους είδε «ερχόμενους επ' αυτόν»¹²⁶. Ενταφιάστηκε «ένδον της αγίας και ενδόξου Σιών, ένθα λείψανα [...] γεναμένης θλίψεως, κραυγής τε και οδυρμού και πένθους μεγάλου»¹²⁷ στο λαό του.

---

¹²¹ ό.π. 33.

¹²² ό.π. 40.

¹²³ ό.π. 41-43.

¹²⁴ ό.π. 49.

¹²⁵ ό.π. 50.

¹²⁶ ό.π. 53.

¹²⁷ ό.π. 54-55.

Όπως και ο άγιος Νικόλαος ο Μύρων με τον ίδιο τρόπο, αλλά δύο αιώνες νωρίτερα «*μυρίσας άπαντας τη ευωδεστάτη αυτού και πανοσία βίότη και ιεραρχία, κατέλιπεν την επίκτηρον ζωήν*»¹²⁸ και το άγιο σώμα του «*έβλυσεν ευθύς μύρον ηδύπνοον*». Έπειτα συνέχισαν να συμβαίνουν θαύματα και «*ουκ έστιν των εν υιοίς ανθρώπων ευλαβεία διαπρεψάντων [...] ος ουκ είληφε πείραν της αυτού δραστηκής βοθηείας, θαυμάτων τε προφανών και παραδόξων αυτού επιφανειών και προρρήσεων*»¹²⁹. Ο άγιος Νικόλαος ο Μύρων – καθώς ήταν και αυτός, όπως ο Σιωνίτης - «*δαιμόνων δραστηκώτατος φυγαδευτής*» κατατρόπωνε δαίμονες ακόμα και μετά το θάνατό του. Χαρακτηριστική ήταν η εκδίωξη εκείνου του δαίμονα που κατοικούσε στο ναό τη Αρτέμιδος, όσο βρισκόταν εν ζωή.

Συμπερασματικά, καταλήγουμε πως και ο άγιος Νικόλαος ο Μύρων και ο άγιος Νικόλαος ο Σιωνίτης αποτέλεσαν ένα κοινό πρόσωπο στη συνείδηση του λαού, κι αυτό γιατί καταρχάς είχαν το ίδιο όνομα και κατά δεύτερον κατάγονταν και οι δύο από τη Λυκία. Είχαν, επίσης, και οι δύο θαυματουργική και φιλόανθρωπη δράση στο πέρασμα του χρόνου. Αυτό που μας μαρτυρούν τα Μηναιά είναι πως ο Νικόλαος της Σιών έχει «*παραχωρήσει*» αρκετά από τα θαύματά του και περιστατικά του βίου του στον Νικόλαο των Μύρων. Πιο συγκεκριμένα, στο βίο του αγίου Νικολάου επισκόπου Μύρων συναντάμε την διάνοιξη των πυλών για το προσκύνημα στο Γολγοθά, την ανάσταση του ναύτη που γλίστρησε από το πλοίο, τη θεραπεία του τυφλού νέου, την τρικυμία που προκλήθηκε προς τιμωρία των ναυτών που αρνήθηκαν να αφήσουν τον άγιο να επιβιβαστεί στο προορισμό του· ακόμα και ο θεός του αγίου Νικολάου του Σιωνίτη, ο οποίος του ανέθεσε την ανέγερση του ναού της Σιών, αναφέρεται ως θεός του Νικολάου Μύρων.

Επομένως, ο βίος του αγίου Νικολάου Μύρων, όπως μας παραδίδεται από την Εκκλησία μας σήμερα, αποτελεί μια σύνθεση των θαυμάτων και των στοιχείων που έχουμε για τους δύο

---

¹²⁸ «*Vita per Michaellem*», Gustav Anrich, *Hagios Nikolaos* 1913, 134.

¹²⁹ ό.π. 134.

αγίους με την κοινή καταγωγή από τη Λυκία. Ο άγιος, ωστόσο, είναι ιδιαίτερα λαοφιλής και θεωρείται προστάτης τόσο των ναυτικών αλλά και όσων επικαλούνται τη χάρη του αλλά και την προστασία του στις τρικυμίες της ζωής.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΟΝΤΑΚΙΟΥ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΝΙΚΟΛΑΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΩΔΙΚΑ 212 ΤΗΣ ΠΑΤΜΟΥ, φφ. 94-95

Το κοντάκιο του αγίου Νικολάου παραδίδεται ολόκληρο μόνο από τον κώδικα 212 της Πάτμου, φφ. 94-95¹³⁰. Όπως προαναφέρθηκε, υπάρχουν τρεις κριτικές εκδόσεις· του Τωμαδάκη, των Maas και Trypanis¹³¹ και στη συνέχεια από την Τζιάτζη¹³². Χάρη στην τελευταία προστέθηκε ένα ακόμα επιχείρημα κατά της απόδοσης του ύμνου του Ρωμανού¹³³. Σύμφωνα με την άποψη των Πολέμη-Μινέβα *ο συγγραφέας του ύμνου αξιοποιεί την γνωστή Vitam per Michaelem, όπως έχει χαρακτηρίσει ο Anrich ένα από τα πιο διαδεδομένα κείμενα της βιογραφίας του αγίου, που είναι όπωσδήποτε μεταγενέστερο του Ρωμανού*. Ήδη το εφύμνιο των εν ανάγκαις προστάτης *ἀήττητος* δείχνει να αναπαράγει μία φράση του Βίου αυτού: *ο διαβόητος των εν ανάγκαις τρυχομένων προασπιστής*.¹³⁴ Εξίσου έντονη είναι και η ομοιότητα

---

¹³⁰ «*Λάβαμε ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ χειρόγραφο Γ' 28 τῆς Μεγίστης Λαύρας, πὸν παραδίδει μόνον τὸ προοίμιο καὶ τοὺς δύο πρώτους οἴκους, δὲν κατέστη δυνατὸν ὅμως νὰ συμβουλευθοῦμε τὸν Mosquiensis Synod. 437, πὸν παραδίδει ἐπίσης τὸ προοίμιο καὶ τοὺς δύο πρώτους οἴκους.*», Πολέμη-Μινέβα 2016, 158.

¹³¹ N.B. Τωμαδάκης, Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ Ὑμνοι ἐκδιδόμενοι ἐκ πατμιακῶν κωδίκων μετὰ προλεγομένων, Β', Ἀθῆναι 1954, 77-83. Στὴν συνέχεια ἐπανεκδόθηκε ἀπὸ τοὺς P. Maas-C.A. Trypanis, Sancti Romani Melodi, Cantica dubia, Berlin 1970, 130-134.

¹³² M. Tziatzi-Papagianni, Das zweite Kontakion des Pseudo-Romanos auf den heiligen Nikolaos (= Maas-Trypanis 78), Βυζαντινὰ 30 (2010), 25-54.

¹³³ Πολέμη-Μινέβα 2016, 158.

¹³⁴ G. Anrich, Hagios Nikolaos. Der heilige Nikolaos in der griechischen Kirche. Texte und Untersuchungen, Leipzig-Berlin 1913, 114, 18.

του οίκου ε', 6 σύμφωνα με την οποία ο άγιος παρομοιάζεται με φυτό (φυτὸν ἀειθαλὲς περκάζον τὰ ἄνθη) με τε εξῆς χωρίο του Βίου: καὶ γὰρ δὴ ἐξ αὐτῆς ὡς εἰπεῖν βλαστήσεως μέχρις ἐντελοῦς ἀναδόσεως καὶ μέντοι καὶ τελευτῆς ἴσος τῇ τε ἀρετῇ καὶ τοῖς θαύμασιν ὁ περιβόητος ἐφάνη Νικόλαος, κατὰ πρόβασιν ἡλικίας τούτους τε καταλλήλους τῶν ἀρετῶν περκάζων καρπὸς καὶ τὰς τῶν παραδόξων τεραστίων πληθύνων παραγωγὰς¹³⁵. Καὶ τὸ χωρίο τοῦ οἴκου ε', 1, Ὡφθης ἐν μέσῳ ὀρφανῶν φωστήρ τε καὶ ἀκέστωρ καὶ πᾶσιπρομηθία, χηρῶν τε ἀντιλήπτωρ καὶ σοβαρῶν σωφρονιστῆς ἀντιστοιχεῖ στὸ ἀκόλουθο χωρίο τοῦ Βίου: τοῖς ἐν ἀνάγκαις καὶ λιμῷ τυγχάνουσιν ἀρκούντως τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν παρεῖχε, ὀρφανῶν πατήρ καὶ χηρῶν προασπιστῆς δεικνύμενος καὶ τοὺς πτωχεύοντας τοῦ λαοῦ εὐψύχως παραμυθούμενος¹³⁶.

Σύμφωνα με το τελευταίο χωρίο του Βίου, αιτιολογείται και η διόρθωση που προτείνουν οι Πολέμης-Μινέβα, του φωστήρ σε πατήρ (*εὐκόλα ἐξηγήσιμη με βάση τα δεδομένα τῆς μικρογράμματος γραφῆς*). Επιπλέον, το επεισόδιο με τον Αβλάβιο και τον Μ. Κωνσταντίνο, αν και δεν αναπτύσσεται με λεπτομέρειες, αναφέρεται στο συγκεκριμένο βίο. Για το λόγο αυτό, είναι πιθανό ο υμνογράφος να εἶχε πρόσβαση και στο εγκώμιο του πατριάρχη Μεθοδίου, όπου εκεί συναντάμε το διάλογο μεταξύ του αγίου και του Μέγα Κωνσταντίνου με περισσότερες λεπτομέρειες, ὅπως συμβαίνει και στον ὕμνο¹³⁷.

---

¹³⁵ ὁ.π. 116, 10-14.

¹³⁶ ὁ.π. 128, 19-129, 2.

¹³⁷ ὁ.π. 166, 11-12.

Άλλο κοντάκιο του οσίου πατέρα μας Νικολάου,
που έχει την εξής ακροστιχίδα: Ωδή Ρωμανού

Προοίμιο

Ιεράρχη Νικόλαε, ο αυλός που σαλπίζει τη νίκη,
η γεμάτη σεβασμό άυλη και συνεχής ψαλμωδία των Σεραφείμ
μεταδόθηκε μέσω του ήχου στα χείλη σου,
όπως ακριβώς η λαβίδα·
αφού σε ανέδειξε από αυτό το γεγονός ο Θεός ερμηνευτή (του θελήματός Του),
έλαμψες παντοτινά στην οικουμένη
ως αήττητος προστάτης όσων έχουν ανάγκες.

α΄

Επειδή είσαι αρχηγός της σοφίας και δημιουργός του χρόνου και φως προερχόμενο
από φως,
επειδή έλαβες στους εσχάτους χρόνους σάρκα από παρθένα χωρίς άνδρα,
ανέτειλες ως Θεός πνευματικά σαν φως που φέρνει την αυγή στις κρύπτες,
οδηγώντας από τα θανατηφόρα δίχτυα στην επίγνωσή σου
κάθε άνθρωπο· και τώρα, Λόγε, διάλυσε και τη δική μου
μεγάλη βραδυγλωσσία, ώστε
να εξυψώνω μέσω αίνων του ιεράρχη
τα σεβαστά θαύματα· γιατί φάνηκε σε όλη την οικουμένη
ανίκητος προστάτης όσων έχουν ανάγκες.

β´

Αφού οπλίσθηκες με θεϊκή δύναμη εναντίον του πρωταίτιου του κακού, και ως βλάστημα σθεναρό

έλαμψες στα Μύρα, σαν σοφός οπλοφόρος

καθαίρεσες το άγαλμα από το σπίτι της ερωτομανούς με την προσευχή σου προς τον

Θεό, θαυμαστέ σε όλους Νικόλαε, όπως μάθαμε· φάνηκες ακούραστος,

λόγω της απάτης των αθέων, και λειτουργός των μυστηρίων του Χριστού.

Γι´ αυτό σε παρακαλώ επίμονα: με τις άοκνες προσευχές σου

διάλυσε και τη δική μου ασάφεια,

για να σε υμνήσω με θάρρος

ως τον ανίκητο προστάτη των ταλαιπωρημένων του κόσμου.

γ´

Ας στεφανώνουμε με επαίνους, όπως πάντα, αυτόν που σεβόμαστε και αποτελεί το όπλο δια του οποίου σωζόμεθα και αποθησαυρίζει τη δόξα μας

και μας προστατεύει με θαύματα και υπηρετεί αυτά που δεν εκφράζονται με λόγια,

επειδή είναι υπό την προστασία των νοερών όντων

και ένθεος μυσταγωγός αυτών στα οποία δεν μπορούμε να εισέλθουμε, όλοι όσοι με πόθο

αξιωθήκαμε τα θαύματα της ιερής του εμφανίσεως,

καθώς είπε ο Θεός: <<εγώ μέσω όλων των ανθρώπων που είναι δούλοι μου,

ενεργώ παράδοξα θαύματα που προκαλούν φόβο· και κάνω γνωστό τον Νικόλαο

ως ανίκητο προστάτη όσων έχουν ανάγκες.

δ´

Αφού μείωσες νωρίτερα την άνεση των ευχαριστήσεων και καθάρισες και την ψυχή και το σώμα,

προσευχόμενος σύμφωνα με τον νόμο και το θέλημα του Θεού,

μοσκοβολώντας τον λαό του Θεού με αρώματα μέσω των λόγων και του βίου σου,

Νικόλαε, ιεράρχη και συγκάτοικε των σοφών ανθρώπων του μόνου

και ανάρχου βασιλέως, και φανερή πηγή θαυμάτων,

σε όλους φανερώνεις τη βοήθειά σου

και λυτρώνεις από τον θάνατο και τη φθορά όσους βρίσκονται κοντά σου,

καθώς δια του Θείου Πνεύματος αποδεικνύεις αοράτως τον εαυτό σου

ανίκητο προστάτη όσων έχουν ανάγκες.

ε´

Φάνηκες, Νικόλαε, ανάμεσα στα ορφανά πατέρας και θεραπευτής και προνοητής για όλα,

και βοηθός των χηρών και σωφρονιστής των υπερήφανων,

και πάλι καταφυγή και μόνιμη επικουρία των νέων,

αναίρεσες και κατέστειλες τότε τον θυμό των αρχόντων,

με υπέρμετρη ζέση στα Μύρα, σοφέ οδηγέ όλων·

αιθαλές φυτό που ωριμάζεις τα άνθη,

καλλωπίζεις σαν με νοητά σμαράγδια

την ακοή όλων και λάμπεις σαν το πρωινό άστρο

ανίκητος προστάτης όσων έχουν ανάγκες.

στ΄

Μεταναστεύοντας, Νικόλαε, από τα γήινα όρια περιτριγυρίζεις τώρα νοερά τις θείες εισόδους της ουράνιας βασιλείας,

έθεσες τη ζωή σου στην υπηρεσία του λαού, όπως ο δάσκαλός σου και Κύριος,

και συστοιχιζόμενος με όλους και προθανατίως και μέσα στο τάφο, εκπέμπεις

την αγία και φωτεινή σου βοήθεια και προστασία·

διότι εκβλύζοντας στα Μύρα το άρωμα που υπήρχε μέσα σου,

πατέρα, χύνεις αληθώς μπροστά στους πιστούς και προσφέρεις ποταμούς θαυμάτων,

ως φωτεινός ανίκητος προστάτης όσων έχουν ανάγκες.

ζ΄

Αφού από τα Μύρα φανερώθηκες στον ίδιο τον ηγεμόνα μέσα στην πορφύρα καθαρά στο όνειρο, όπως ακριβώς ο ποιμένας

της θείας νεολαίας, ξεφεύγοντας από τους φρουρούς, και του απηύθυνες τον λόγο:

<<Μην κάνεις κανένα απόπημα· μάθε ποιος είμαι,

από πού εμφανίζομαι· πρόφθασα από τα Μύρα της Λυκίας γλυτώνοντάς σε από το τόλμημα·

εγώ είμαι ο δούλος του Κυρίου Νικόλαος·

ελευθέρωσε για χάρη μου αυτούς που άδικα φυλακίσθηκαν,

επειδή με αναζητούν· διότι είμαι

ανίκητος προστάτης όσων έχουν ανάγκες.

η´

Φύγε μακριά, Αβλάβιε, σκοτώνοντας τις ηδυπαθείς θελήσεις, όπως ακριβώς ο Κωνσταντίνος·

μην θανατώσεις τους αθώους νέους·

γνώρισέ με και θέλησε να απελευθερωθούν γρήγορα αβλαβείς·

διότι εγώ που σου μιλώ είμαι ο Νικόλαος· δεν πέρασα από πόλεις

πεζοπορώντας όλη τη γη βιαστικός από τα Μύρα μου·

να, η ράχη μου ανυψώνεται στην αγκαλιά του Κυρίου

και εγώ, αφού τον είδα,

πάντα έρχομαι και σε όλους φανερώνομαι

ανίκητος προστάτης για όλους όσους έχουν ανάγκες>>.

θ´

Αφού έτσι μίλησε ο θεόφρων Νικόλαος στους πιστούς άρχοντες, μεταβαίνει από εκεί στα Μύρα, όπως κάποτε ο Αββακούμ,

καθώς ο Ιησούς διατηρούσε την πεζοπορία του άκοπη και την οδό πολύ ανεπηρέαστη από τα γηρατειά.

Και οι πιστοί νέοι, αφού δέχθηκαν τις αποκαλύψεις του ιερέως

και γλύτωσαν τον θάνατο, όρμησαν με αγαλλίαση,

καθώς πήραν τα θεϊκά δώρα

και μετά το τέλος του βίου τους έζησαν ουράνια

ζωή άνευ φθόνου χάρη στις προσευχές του πραγματικά

ανίκητου προστάτου όσων έχουν ανάγκες.

Ι΄

Κάτω από την προστασία σου αγκάλιασε και μένα, θεόφρονα Νικόλαε, όπως και τους
νέους στο παρελθόν,
αφού με περάσεις εποπτεύοντας διά των προσευχών σου
από τον θάνατο προς την πρόσκαιρη ομοίως και την ουράνια ζωή·
και τώρα σε παρακαλώ, πατέρα, διάσωσε από τον ανθρωποκτόνο
τη ζωή μου και απομάκρυνέ με από τους κινδύνους με τις ικεσίες σου·
γιατί είσαι πάντα η ελπίδα των φτωχών
και λιμάνι που φέρνει τη γαλήνη σε όλους τους ανθρώπους,
αποκούμπι και φως και στήριγμα, διότι είσαι
ανίκητος προστάτης όσων έχουν ανάγκες.

ΜΕΤΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Το εξεταζόμενο κοντάκιο ψάλλεται σε ήχο πλάγιο δ΄. Η ανά οίκο μετρική του μορφή έχει αναλυτικά ως εξής:

ΠΡΟΟΙΜΙΟ:

— — | — — — | — — | —

— — | X — — | — — | —

| — — | X | — — — | — —

| — — — | — — — — — | — — | —

| — — — | — — — — | — X | —

— — — | — | — — —

X X — | — — | — — | — —

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: 10-15 ΣΥΛΛΑΒΕΣ Ο ΚΑΘΕ ΣΤΙΧΟΣ

ΟΙΚΟΙ:

— | — | — — — | — | — — — | — — | — — — | —

(—) | — — — | — — — — | — — — |

(l) (l) — — — | — — — || — — | — | — — — | — —

— | — — — | — — | — — | — X — | — (—)

X — | — — — | — — — — | — X — — | (—) (—)

— | — — — | — | — — | (—)

— — | — — — || — — | —

| — — — | — | — — | — | — (—)

X X — | — — | — — | — —

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

1^{ος} ΣΤΙΧΟΣ: ΠΛΗΡΗΣ ΙΣΟΣΥΛΛΑΒΙΑ ΜΕ 22 ΣΥΛΛΑΒΕΣ.

ΠΛΗΡΗΣ ΟΜΟΤΟΝΙΑ ΣΤΙΣ ΣΥΛΛΑΒΕΣ 3^η-19^η, 21^η, 22^η.

2^{ος} ΣΤΙΧΟΣ: 14-15 ΣΥΛΛΑΒΕΣ

ΠΛΗΡΗΣ ΟΜΟΤΟΝΙΑ ΣΤΙΣ ΣΥΛΛΑΒΕΣ 1^η, 4^η, 5^η, 8^η-11^η, 13^η-15^η.

3^{ος} ΣΤΙΧΟΣ: 20-22 ΣΥΛΛΑΒΕΣ

ΠΛΗΡΗΣ ΟΜΟΤΟΝΙΑ ΣΤΙΣ ΣΥΛΛΑΒΕΣ 1^η, 4^η, 8^η, 9^η, 13^η-17^η, 19^η-22^η.

4^{ος} ΣΤΙΧΟΣ: 17-18 ΣΥΛΛΑΒΕΣ

ΠΛΗΡΗΣ ΟΜΟΤΟΝΙΑ ΣΤΙΣ ΣΥΛΛΑΒΕΣ 1^η, 2^η, 3^η, 5^η, 8^η, 16^η, 18^η.

5^{ος} ΣΤΙΧΟΣ: 17-19 ΣΥΛΛΑΒΕΣ

ΠΛΗΡΗΣ ΟΜΟΤΟΝΙΑ ΣΤΙΣ ΣΥΛΛΑΒΕΣ 2^η, 3^η, 4^η, 9^η, 10^η

6^{ος} ΣΤΙΧΟΣ: 11-12 ΣΥΛΛΑΒΕΣ

ΠΛΗΡΗΣ ΟΜΟΤΟΝΙΑ ΣΤΙΣ ΣΥΛΛΑΒΕΣ 1^η-6^η, 12^η.

7^{ος} ΣΤΙΧΟΣ: ΠΛΗΡΗΣ ΙΣΟΣΥΛΛΑΒΙΑ ΜΕ 12 ΣΥΛΛΑΒΕΣ

ΠΛΗΡΗΣ ΟΜΟΤΟΝΙΑ ΣΤΙΣ ΣΥΛΛΑΒΕΣ 1^η, 3^η-7^η, 9^η-12^η.

8^{ος} ΣΤΙΧΟΣ: 13-14 ΣΥΛΛΑΒΕΣ

ΠΛΗΡΗΣ ΟΜΟΤΟΝΙΑ ΣΤΙΣ ΣΥΛΛΑΒΕΣ 1^η-9^η, 14^η.

9^{ος} ΣΤΙΧΟΣ: ΠΛΗΡΗΣ ΙΣΟΣΥΛΛΑΒΙΑ ΜΕ 12 ΣΥΛΛΑΒΕΣ

ΠΛΗΡΗΣ ΟΜΟΤΟΝΙΑ

ΒΙΒΛΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΠΡΟΟΙΜΙΟ:

Οι πρώτοι τέσσερις στίχοι εμπνέονται από το όραμα του Προφήτη Ησαΐα και την αποστολή του στον εβραϊκό κόσμο (Ήσ. στ' 1-8):

Και ἐγένετο τοῦ ἐνιαυτοῦ, οὗ ἀπέθανεν Ὀζίας ὁ βασιλεύς, εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, καὶ πλήρης ὁ οἶκος τῆς δόξης αὐτοῦ. καὶ Σεραφίμ εἰστήκεισαν κύκλῳ αὐτοῦ, ἕξ πτέρυγες τῷ ἐνὶ καὶ ἕξ πτέρυγες τῷ ἐνί, καὶ ταῖς μὲν δυσὶ κατεκάλυπτον τὸ πρόσωπον, ταῖς δὲ δυσὶ κατεκάλυπτον τοὺς πόδας καὶ ταῖς δυσὶν ἐπέταντο. καὶ ἐκέκραγεν ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον καὶ ἔλεγον· ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος σαβαὼθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ. καὶ ἐπήρθη τὸ ὑπέρθυρον ἀπὸ τῆς φωνῆς, ἧς ἐκέκραγον, καὶ ὁ οἶκος ἐπλήσθη καπνοῦ. καὶ εἶπον· ὦ τάλας ἐγώ, ὅτι κατανένυγμαι, ὅτι ἄνθρωπος ὢν καὶ ἀκάθαρτα χεῖλη ἔχων, ἐν μέσῳ λαοῦ ἀκάθαρτα χεῖλη ἔχοντος ἐγὼ οἰκῶ καὶ τὸν βασιλέα Κύριον σαβαὼθ εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου. καὶ ἀπεστάλη πρὸς με ἐν τῶν Σεραφίμ, καὶ ἐν τῇ χειρὶ εἶχεν ἄνθρακα, ὃν τῇ λαβίδι ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἤψατο τοῦ στόματός μου καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἤψατο τοῦτο τῶν χειλέων σου καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας σου καὶ τὰς ἁμαρτίας σου περικαθαριεῖ. καὶ ἤκουσα τῆς φωνῆς Κυρίου λέγοντος· τίνα ἀποστείλω, καὶ τίς πορευέσεται πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον; καὶ εἶπα· ἰδοὺ ἐγὼ εἰμι· ἀπόστειλόν με.

Α΄ ΟΙΚΟΣ:

Ο Χριστός ως Φως του κόσμου, γεννηθείς εκ Παρθένου παραπέμπει στα χωρία:

διὰ τοῦτο δώσει Κύριος αὐτὸς ὑμῖν σημεῖον· ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ· (Ήσ. ζ' 14)

χώρα Ζαβουλών, ἡ γῆ Νεφθαλίμ ὁδὸν θαλάσσης καὶ οἱ λοιποὶ οἱ τὴν παραλίαν κατοικοῦντες καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, τὰ μέρη τῆς Ἰουδαίας. ὁ λαὸς ὁ πορευόμενος ἐν

σκοτει, ἴδετε φῶς μέγα· οἱ κατοικοῦντες ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς λάμπει ἐφ' ὑμᾶς. (Ἠσ. θ' 1-2)

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν. μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτούς, εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου. Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδού, ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ, λέγων· Ἰωσήφ, υἱὸς Δαβὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἐστὶν Ἁγίου. τέξεται δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. τοῦτο δὲ ὄλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος· Ἴδού, ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον, Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός. (Ματθ. α' 18-23)

καταλιπὼν τὴν Ναζαρέθ, ἔλθων κατῴκησεν εἰς Καπερναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν, ἐν ὁρίοις Ζαβουλῶν καὶ Νεφθαλείμ· ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· γῆ Ζαβουλῶν καὶ γῆ Νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθημένος ἐν σκοτει εἶδε φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς. (Ματθ. δ' 13-16)

εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ· Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ. καὶ ἰδού, συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται· καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. εἶπε δὲ Μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον· Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ· Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον κληθήσεται υἱὸς Θεοῦ. (Λουκ. α' 30-35)

ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης· οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ. οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. (Ἰωάν. α' 6-9)

Πάλιν οὖν ὁ Ἰησοῦς αὐτοῖς ἐλάλησε λέγων· Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοί, οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. (Ἰωάν. η' 12)

ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα (Ἰωάν. ιβ' 6-9)

Ἡ ἐκκκληση για θεραπεία της γλωσσικής αδυναμίας του υμνογράφου παραπέμπει ευθέως στην ἐκκκληση του Μωυσή στον Θεό σχετικά με τη βραδυγλωσσία του (Ἔξ. δ' 10-12):

εἶπε δὲ Μωυσῆς πρὸς Κύριον· δέομαι, Κύριε, οὐχ ἰκανός εἰμι πρὸ τῆς χθές, οὐδὲ πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας, οὐδὲ ἀφ' οὗ ἤρξω λαλεῖν τῷ θεράποντί σου· ἰσχνόφωνος καὶ βραδύγλωστος ἐγὼ εἰμι. εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· τίς ἔδωκε στόμα ἀνθρώπῳ, καὶ τίς ἐποίησε δύσκωφον καὶ κωφόν, βλέποντα καὶ τυφλόν; οὐκ ἐγὼ ὁ Θεός; καὶ νῦν πορεύου, καὶ ἐγὼ ἀνοίξω τὸ στόμα σου, καὶ συμβιβάσω σε, ὃ μέλλεις λαλῆσαι.

Β' ΟΙΚΟΣ:

Ἡ καθάρηση του ειδώλου παραπέμπει στην ἀνάλογη του χρυσοῦ βοός ἀπὸ τον Μωυσή (Ἔξ. λβ' 19-20):

ἠνίκα ἤγγιξε τῇ παρεμβολῇ, ὄρᾳ τὸν μόσχον καὶ τοὺς χορούς, καὶ ὀργισθεὶς θυμῷ Μωυσῆς ἔρριπεν ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὰς δύο πλάκας, καὶ συνέτριψεν αὐτὰς ὑπὸ τὸ ὄρος. καὶ λαβὼν τὸν μόσχον, ὃν ἐποίησαν, κατέκαυσεν αὐτὸν ἐν πυρὶ καὶ κατήλεσεν αὐτὸν λεπτὸν καὶ ἔσπειρεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ ὕδωρ καὶ ἐπότισεν αὐτὸ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ.

Γ΄ ΟΙΚΟΣ:

Τα θεία λόγια που μνημονεύονται παραπέμπουν στη θαυματουργή δύναμη που ο Χριστός έδωσε στους μαθητές Του.

τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς, λέγων· Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες ὅτι Ἦγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε. δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. (Ματθ. ι΄ 5-8)

εἶπεν αὐτοῖς· πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθὲς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσι ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι· γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς· ὄφεις ἄροῦσι· κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει· ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἔξουσιν. (Μάρκ 1στ΄ 15-18).

Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα μαθητάς αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια καὶ νόσους θεραπεύειν (Λουκ. θ΄ 1).

ΣΤ΄ ΟΙΚΟΣ:

Η αυτοθυσία υπέρ του ποιμνίου ακολουθεῖ κυριακούς γλωσσικούς τύπους:

ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθεισιν ὑπὲρ τῶν προβάτων (Ἰωάν. ι΄ 11).

τὴν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων (Ἰωάν. ι΄ 15).

Θ΄ ΟΙΚΟΣ:

Ο παραλληλισμός με τον προφήτη Αββακούμ παραπέμπει στο ομώνυμο βιβλίο της Π. Διαθήκης, όπου γίνεται λόγος για την αδικία, την επικράτησή της και την τελική της κατανίκηση από τον Θεό, ο οποίος προστατεύει τους αδικουμένους.

Γ' ΟΙΚΟΣ:

Ο Διάβολος αποκαλείται ανθρωποκτόνος, όπως και στο Ευαγγέλιο:

ὕμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς (Ἰωάν. η' 44).

ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

ΠΑΡΟΜΟΙΩΣΕΙΣ: ἐπινίκιος αὐλός, φοβερὰ ὑμνωδία, ὡς θεὸς ἀνέτειλας, ὡς σμαράγδοις νοητοῖς, ὡς ἑωσφόρος, τρακτεύων καθάπερ Κωνσταντῖνος, ὡς ποτὲ ὁ Ἄμβακούμ, ὥσπερ λαβὶς σοῖς χεῖλεσι, ὡς σοφὸς ὑπασπιστῆς, ὥσπερ ποιμὴν, ὡς πάλαι καὶ τοὺς νέους

ΚΟΣΜΗΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ: ἐπινίκιος, φοβερὰ, ἄυλος, ἀέναιος, ἀήττητος, ἀνάδρου, ἑωσφόρον, θεία, ἀκρέμων, πανθαύμαστε, ἀόκνοις, νοερῶν, ἱερᾶς, σύσκηνε, ἀνάρχου, φαινὸς, ἀειθαλὲς, ἀγίαν, φωσφόρον, ἄσκιος, νωθρῶν, ἄμοχθον, οὐρανίου, ἄφθονον, ῥευστήν, οὐράνιον

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ: τῆ οἰκουμένη ἔλαμψας, δυνάμει θεία ὀπλισθεὶς, τῆ οἰκουμένη ἔλαμψας, δυνάμει θεία ὀπλισθεὶς, φυτὸν ἀειθαλὲς περκάζον τὰ ἄνθη, ὡς σμαράγδοις νοητοῖς ἐξωραΐζεις, λιμὴν γαληνῶν πᾶσιν ἀνθρώποις, ἄγκυρα καὶ φῶς καὶ ἔρεισμα, ὅτι πέλεις

ΥΠΕΡΒΑΤΟ: ἀνάδρου ἐκ παρθένου, τῶν Χριστοῦ μυστηρίων, τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ ἐμφανείας

ΕΙΚΟΝΕΣ: ἄγαλμα καθεῖλες τῆ ἐντεύξει πρὸς Θεόν, Νικόλαε πανθαύμαστε, μεταναστεύων τῶν ἐκ γῆς, Νικόλαε, ὀρίων, τῆς ἄνω βασιλείας τὰς θείας νῦν εἰσόδους ἐπιπολεύσας νοερῶς ἀνακτι ἄσκιος ὀφθεὶς ἐκ Μύρων ἑωσφόρος βλεφάροις τε καὶ στέρνοις ἐν μέσῳ τῆς πορφύρας αὐτοπτικῶς ὥσπερ ποιμὴν

ΠΑΡΗΧΗΣΕΙΣ: ἄυλος καὶ ἀένσος, ἐννόμως καὶ ἐνθέως, μύροις ἐκμυρίζων

ΠΟΛΥΣΥΝΔΕΤΟ ΣΧΗΜΑ: καὶ ὄπλον σωτηρίας καὶ δόξης τε ταμίαν καὶ τέρασι
φρουρέα καὶ τῶν ἀρρήτων λειτουργὸν

Ἔτερον κοντάκιον τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Νικολάου,
φέρον ἀκροστιχίδα τήνδε, Ἰδὴ Ῥωμανοῦ. Ἦχος δ' ¹³⁸

Προοίμιον. Ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῷ σταυρῷ

Ὁ ἐπινίκιος αὐλός, ἱεράρχα,
τῶν Σεραφίμ ἡ⁹⁰⁸ φοβερά ὑμνωδία,
ὥσπερ λαβὶς σοῖς⁹⁰⁹ χεῖλεσι, Νικόλαε,
ἄυλος, ἀένσος ἠχητικῶς διεδόθη⁹¹⁰

5 ὅθεν ὑποφήτην σε ἀναδείξαν τὸ θεῖον,⁹¹¹

τῆ οἰκουμένη ἔλαμψας⁹¹² ἀεὶ
τοῖς ἐν ἀνάγκαις⁹¹³ προστάτης ἀήττητος.⁹¹⁴

α' Τῆ Γαλιλαία

Ἵς τῆς σοφίας ἀρχηγὸς⁹¹⁵ καὶ πλάστης τῶν αἰώνων καὶ φῶς ἐκ φωτὸς πέλων,
ἀνάνδρου⁹¹⁶ ἐκ παρθένου ἐπ'⁹¹⁷ ἐσχάτων σαρκωθεὶς,
σέλας ἑσφόρον εἰς κευθμῶνας ὡς θεὸς ἀνέτειλας ἐν πνεύματι,
νεκάδων⁹¹⁸ ἐξ ἀρκύων ὠθούμενος πρὸς ἐπίγνωσίν σου

5 ἅπαν γένος τῶν ἀνθρώπων· καὶ νῦν κάμοῦ⁹¹⁹ διάλυσον, Λόγε,

τῆς γλώττης⁹²⁰ τὴν στερρὰν βραδυτῆτα,⁹²¹ ὅπως
μεγαλύνω⁹²² αἰνετῶς τοῦ ἱεράρχου
θαύματα φρικτά· ἐδείχθη γὰρ πάση τῆ⁹²³ κτίσει
τοῖς ἐν ἀνάγκαις προστάτης ἀήττητος.

β'

Δυνάμει θείᾳ ὀπλισθεὶς κατὰ τοῦ ἀρχεκάκου, σθενίτης δὲ ἀκρέμων,⁹²⁴

---

¹³⁸ Πολέμησ-Μινέβα (2016) 159-164.

έν Μύροις διαλάμπας, ὡς⁹²⁵ σοφὸς ὑπασπιστῆς

ἄγαλμα καθεῖλες τῆ ἔντευξι πρὸς Θεόν, Νικόλαε πανθαύμαστε,

.....

908. om. D

909. έν D

910. διεδόθης P

911. ἀναδείξας τῶν θείων D

912. ἔλαμψεν D

913. ἀνάγκη Tr

914. τοὺς έν ἀνάγκη προστάτην ἀήττητον D

915. χορηγὸς corr. Tziatzi (fort. recte)

916. ἀνάνδρως D

917. καὶ ἐπ' M Tr

918. νεκάδων corr. Tziatzi: νιφάδων codd. Tom Tr; an νῦν Ἰαίδου scribendum?

919. κάμοι D

920. γλώσσης D

921. βραδυτήτα P Tom: βραδύτητα Tr

922. μεγαλύνων P

923. om M Tr

924. σθενίτης δὲ ἀκρέμων corr. Tziatzi: σθενίτης δὲ ἀκρόμων P, σθένει τῆς ἀκροτόμου

D Tom Tr

925. ὡσπερ corr. Tr

οἰκίας τῆς μαινάδος,⁹²⁶ ὡς ἔγνωμεν· ἄπνος ἐδείχθη⁹²⁷

5 ἐξ ἀπάτης⁹²⁸ τῶν ἀθέων καὶ λειτουργὸς τῶν Χριστοῦ μυστηρίων.

διό σε δυσωπῶ, λιταῖς σου ἀόκνοις

διασκέδασον κάμοῦ τὴν ἀσαφείαν,⁹²⁹

ἵνα εὐθαρσῶς ὑμνήσω σε, ὡς τοῦ κόσμου

τοῖς ἐν ἀνάγκαις προστάτην⁹³⁰ ἀήτητον.

γ´

Ἡμῶν τὸ σέβας ὡς ἀεὶ⁹³¹ καὶ ὄπλον σωτηρίας καὶ δόξης τε ταμίαν

καὶ τέρασι φρουρέα καὶ τῶν ἀρρήτων λειτουργὸν

στέφωμεν⁹³² ἐπαίνοις, ὡς τῶν νοερῶν οὐσιῶν ὑφέστιον τυγχάνοντα

καὶ μύστην τῶν ἀδύτων θεόληπτον, πάντες οἱ ἐν πόθῳ

5 ἐντυχόντες τῶν θαυμάτων τῆς ἱεραῆς αὐτοῦ ἐμφανείας,

ὡς εἶπεν ὁ Θεός· <<ἐγὼ ἐν τοῖς δούλοις

τοῖς ἐμοῖς θαυματουργῶ πᾶσιν ἀνθρώποις

ξένα φοβερά· Νικόλαον δὲ γνωρίζω

τῶν ἐν ἀνάγκαις προστάτην <ἀήτητον>.>>

δ´

Ῥαστώνην πάλαι ἡδονῶν μειώσας καὶ καθάρας ψυχὴν τε καὶ τὸ σῶμα,

ἐννόμως καὶ ἐνθέως τὰς σὰς ἐντεύξεις ἐκπληρῶν,

μύροις ἐκμυρίζων τὸν λαὸν τὸν τοῦ Θεοῦ τοῖς λόγοις καὶ τῷ βίῳ σου,

Νικόλαε, ἱεράρχα καὶ σύσκηγε τῶν σοφῶν⁹³³ τοῦ μόνου

5 καὶ ἀνάρχου βασιλέως καὶ φαεινὸς προχέτης⁹³⁴ θαυμάτων,

{τὴν}⁹³⁵ ἀντίληψιν τὴν σὴν ἐμφαίνεις⁹³⁶ πᾶσιν

καὶ θανάτου καὶ φθορᾶς λύεις τοὺς πέλας,

πνεύματι Θεοῦ δεικνὺς ἑαυτὸν⁹³⁷ ἀοράτως

τοῖς ἐν ἀνάγκαις <προστάτην ἀήτητον>.

ε΄

ᾠφθης ἐν μέσῳ ὀρφανῶν πατήρ⁹³⁸ τε καὶ ἀκέστῳ καὶ πάσῃ προμηθία,⁹³⁹

χηρῶν τε ἀντιλήπτῳ καὶ σοβαρῶν σωφρονιστής,

.....

926. οἰκίας τῆς μαινάδος corr. Tziatzi: τῆς οἰκείας τῆς μαινάδος D, ὁ υἱὸς τῆς μαινάδος

Tom Tr

927. D M Tr: ἐδείχθη P Tom

928. ἐξαπάτης corr. Tziatzi

929. ἀσαφείαν corr. Tr : ἀσάφειαν P Tom; σκωτομείναν D, σκοτομήνην Tziatzi; an ἀσοφίαν scribendum?

930. προστάτην tacite corr. Tr: προστάτης P

931. an ἔσαι scribendum?

932. στέφωμεν P Tziatzi: στέφομεν Tom. Tr

933. an τοῦ σοφοῦ, scribendum?

934. προχέτης correximus: προυγέτης P Tr, προύγέτης Tziatzi, προηγέτης Tom

935. metri causa secl. Tr Tziatzi

936. τοῖς post ἐμφαίνεις metri causa add. Tr; ἐπιφαίνεις corr. Tziatzi

937. αὐτὸν Tr

938. correximus: φωστήρ P edd.; σωτήρ etiam scribere possis

939. καὶ πᾶσι προμηθία correximus: καὶ πάσης προμηθείας P Tom Tr, ἐκ πάσης προμηθείας Tziatzi

αὔθις δὲ καὶ νέων προσφυγῇ καὶ σταθηρὰ ἀντίληψις, Νικόλαε,

θυμοῦ δὲ ἀναιρέτης καὶ ἐκτομεὺς τότε τῶν κρατούντων,

5 ἐν τοῖς Μύροις ὑπερζέων ὁ σοφός, πᾶσιν ἀρχηγέτης.⁹⁴⁰

φυτὸν ἀειθαλὲς περκάζον⁹⁴¹ τὰ ἄνθη,

ὡς σμαράγδοις νοητοῖς⁹⁴² ἐξωραΐζεις

πᾶσαν ἀκοὴν καὶ λάμπεις ὡς ἑωσφόρος

τοῖς ἐν ἀνάγκαις προ<στάτης ἀήττητος>.

στ´

Μεταναστεύων τῶν ἐκ γῆς, Νικόλαε, ὀρίων, τῆς ἄνω βασιλείας

τὰς θείας νῦν εἰσόδους ἐπιπολεύσας νοερῶς,

ἔθου τὴν ψυχὴν σου ὡς ὁ σὸς ὑπὲρ λαοῦ διδάσκαλος καὶ Κύριος,

{καὶ}⁹⁴³ πρὸ τάφου καὶ ἐν τάφῳ ἰσούμενος πᾶσιν, ἐπιφθάνεις

5 τὴν ἀγίαν καὶ φωσφόρον ἀντίληψίν σου καὶ προστασίαν·

τὸ μύρον γὰρ ἐν σοὶ ἐν Μύροις πηγάζων

τῶν θαυμάτων ἀψευδῶς, πάτερ, προχέεις

ῥεῖθρα τοῖς πιστοῖς καὶ φέρεις⁹⁴⁴ ὡς ἑωσφόρος,

τοῖς ἐν ἀνάγκαις προστά<της ἀήττητος>.⁹⁴⁵

ζ´

Ἄνακτι ἄσκιος ὀφθεις⁹⁴⁶ ἐκ Μύρων ἑωσφόρος βλεφάροις τε καὶ στέρνοις

ἐν μέσῳ τῆς πορφύρας αὐτοπτικῶς ὥσπερ ποιμὴν

θείας νεολαίας, τοὺς φρουροῦντας⁹⁴⁷ λαθῶν,⁹⁴⁸ καὶ τούτῳ προσεφώνησας·

<<Μηδὲν σοὶ προσωρίσθω⁹⁴⁹ ἀτόπημα· γνῶθί με τίς πέλω,

5 πόθεν φαίνω· ἀπὸ {Μύρων}⁹⁵⁰ Λυκίας⁹⁵¹ προέφθασα, λύων σε τῆς τόλμης·

Νικόλαος ἐγὼ⁹⁵² δοῦλος κυρίου·

τοὺς ἀδίκως ἐν φρουρᾷ κατακλεισθέντας

ἔασον ἐμοὶ ζητοῦντας με· καὶ γὰρ εἰμὶ

τοῖς ἐν ἀνάγκαις <προστάτης ἀήττητος>.

η´

Νωθρῶν ἀπόδραθι βουλῶν, Ἀβλάβιε, τρακτεύων καθάπερ Κωνσταντῖνος·

τοὺς νέους ἀναιτίους μὴ διεξάγῃς ἐν⁹⁵³ φθορᾷ·

γνώθι με καὶ τάχος ἐαθῆναι αὐτοὺς εὐδόκησον ἀπήμονας·

Νικόλαος γὰρ πέλω ὁ λέγων σοι· οὐ πόλεις προῆλθον

.....

940. *correximus*: ἀρχιέπης P Tziatzi, ἀρχιεπῆς Tom, ἀρτιεπῆς Mandilaras

941. *corr.* Tom Tr: περκάζων P

942. *corr.* Tr: σμαράγδων νοητοῖς P, σμαράγδους νοητοὺς Tom

943. *secl.* Tziatzi

944. *an* φέγγεις *vel* φαίνεις *scribendum*?

945. *προστά<της ἀήττητος>* *suppl.* Tom: *προστά<την ἀήττητον>* Ma

946. *pro* ὠφθης

947. *σὺ post* φρουροῦντας *metri causa add.* Tr

948. *an* ὥσπερ ποιμὴν θεῖος, νεολαίαν τοὺς φρουροῦντας λαθῶν *scribendum*?

949. *προσωρίσθω corr.* Tom Tziatzi: *προσορίστω P Tr: an* *προσνοεῖσθω scribendum*?

950. *metri causa seclusimus*

951. *metri causa secl.* Tr Tziatzi, *sed cf.* *parechesim* Λυκίας...λύων

952. ὁ *post* ἐγὼ *metri causa add.* Tr

953. *corr.* Tom Tr: ὦν P

5 βηματίζων πᾶσαν γαῖαν, ἐκ τῶν ἐμῶν Μύρων ἐπειγμένος·⁹⁵⁴

τὰ νῶτα μου ἰδοὺ ἐν στέρνοις Κυρίου

ἀναπέμπονται, κἀγὼ τοῦτον φορέσας,

ἔρχομαι⁹⁵⁵ ἀεὶ καὶ φαίνομαι πᾶσιν, ὅλοις⁹⁵⁶

τοῖς ἐν ἀνάγκαις προστάτης ἀήττητος>>.⁹⁵⁷

θ´

Οὕτως προλέξας τοῖς πιστοῖς σκηπτούχοις ὁ θεόφρων Νικόλαος, προβαίνει

ἐκεῖθεν ἐν τοῖς Μύροις, ὡς⁹⁵⁸ ποτὲ ὁ Ἀμβακούμ,

ἄμοχθον τὸ βῆμα συντηρῶν⁹⁵⁹ ὁ Ἰησοῦς καὶ τρίβον πάνυ ἕξωρον.⁹⁶⁰

Οἱ νέοι δὲ τὰ δῆλα⁹⁶¹ δεξάμενοι τὰ τοῦ ἱερέως,

5 τοῦ θανάτου λυτρωθέντες, ἐξώρμησαν ἐν ἀγαλλιάσει,

λαβόντες οἱ πιστοὶ τὰ γέρα τὰ θεῖα,

μετὰ τέλος τῆς ζωῆς, τῆς οὐρανίου

ἄφθονον ζωὴν βιώσαντες εὐχαῖς τοῦ ὄντως

τοῖς ἐν ἀν<άγκαις προστάτου ἀήττητου>.

ι´

Ἐπὶ τὴν σκέπην σου κάμῃ ἀγκάλισαι, θεόφρον, ὡς πάλαι καὶ τοὺς νέους,

Νικόλαε, εὐχαῖς σου αὐτοπτικῶς διαγαγῶν

ἀπὸ τοῦ θανάτου πρὸς ζωὴν καὶ τὴν ῥευστὴν ὁμῶς⁹⁶² καὶ τὴν οὐράνιον·

καὶ νῦν αἰτῶ σε, πάτερ, διάσωσον ἐκ τοῦ βροτοκτόνου

5 τὴν ζωὴν μου καὶ κινδύνων ἐξάρπασον ταῖς σαῖς ἰκεσίαις·

ὑπάρχεις γὰρ ἀεὶ ἐλπίς ἀπορούντων

καὶ λιμὴν γαληνῶν πᾶσιν ἀνθρώποις,

ἄγκυρα καὶ φῶς καὶ ἔρεισμα, ὅτι πέλεις

τοῖς ἐν ἀνάγκῃ ἀήττητος πρόμαχος.

.....

954. ἐπειγμένος scripsimus: ἐπηγμένος P edd.; ἠπειγμένος etiam scribere possis

955. scripsimus: ἔχομαι P edd.

956. secl. Tom

957. corr. Tziatzi: θερμότητος P edd.

958. ὡσπερ metri causa Tr Tziatzi

959. nominativus absolutus

960. ἔξωρον dubitanter scripsimus: ἔξαιρον P edd.; ἔξοχον etiam scribere possis

961. ad oracular sancti refert

962. corr. Tr Tziatzi: ὅμως P Tom

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο άγιος Νικόλαος ήταν πολύ αγαπητός και το ποιόνιο πολύ συχνά ανέφερε το όνομά του στις προσευχές του. Σύμφωνα με το κοντάκιο θεωρούταν ο αρχηγός της σοφίας και οπλισμένος με θεϊκή δύναμη συμπαραστεκόταν στους αδύναμους. Κατά τη διάρκεια της επίγειας ζωής του έκανε πολλά θαύματα, όπως το να καθαιρέσει το πνεύμα του διαβόλου από το ναό και να μοσχοβολήσει το λαό του Θεού μέσω των λόγων του και του βίου του φανερώνοντας σε όλους τη βοήθειά του. Απομάκρυνε με τις προσευχές του τους κινδύνους από τους ανθρώπους και αποτέλεσε την ελπίδα των φτωχών και τη γαλήνη των πιστών, το στήριγμα των αδυνάτων και τον προστάτη όλων όσων τον είχαν ανάγκη.

Σύμφωνα με τη συγκριτική μελέτη που παρατέθηκε παραπάνω, συχνά ο άγιος Νικόλαος Μύρων συγγέεται με τον άγιο Νικόλαο Πιναρέων στο νου των πιστών. Ωστόσο, πρόκειται για διαφορετικά πρόσωπα των οποίων οι βίοι τους που παραδίδονται σήμερα αποτελούν σύνθεση των στοιχείων που έχουμε για το βίο και των δύο.

Όσον αφορά την πατρότητα του κειμένου, κρίνεται μεταγενέστερος του Ρωμανού και ο συγγραφέας του ύμνου αξιοποιεί τη γνωστή *Vita per Michaellem*, όπως έχει χαρακτηρίσει ο *Anrich*, ένα από τα πιο γνωστά κείμενα που πραγματεύονται τη βιογραφία του αγίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Altaner, B. (1960). *Patrologie*, Βιέννη.
- Αλυγιζάκης, Α. (1985). *Η οκταηχία στην Ελληνική Λειτουργική Υμνογραφία*, Θεσσαλονίκη.
- Anrich, G. (1913). *Hagios Nikolaos*, Berlin.
- Beck, H.-G. (1959). *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich*, Μοναχό.
- Bouvy, E. (1886). *Poetes et Melodes. Etude sur les origins de rythme Tonique dans l' hymnographie de l'eglise grecque*, Nimes.
- Brioso-Sanchez, M. (1972). *Aspectos y problemas del himno Cristiano primitivo, Investigacion sobre las formas de los himnos en lengua griega*, Σαλαμάνκα.
- Cammelli, G. (1930). *Romano il Melode. Imni*, Φλωρεντία.
- Γριμάνη, Σ.Δ. (2008) *Οι βυζαντινοί Βίοι και τα Εγκώμια του Αγίου Νικολάου*, Διδακτορική Διατριβή, Αθήνα
- Christ, W. και Paranikas, M. (1871). *Anthologia graeca carminum christianorum*, Λειψία.
- Cross, F.L. (1960). *The Early Christian Fathers*, London.
- Del Grande, C. (1934). *Liturgie, preces, hymni christianorum e papyris collecti*, Νεάπολη.
- Δετοράκης, Θ. (1997). *Βυζαντινή Υμνογραφία*, Ηράκλειο.
- Ευστρατιάδης, Σ. (1961). *Αγιολόγιον της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Αθήνα.
- Ευστρατιάδης, Σ. (1940). *Ποιηταί και Υμνογράφοι της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, Ιεροσόλυμα.
- Follieri, H. (1960). *Initia Hymnorum Ecclesiae Graecae*, Roma.
- Grosdidier de Matons, J. (1977). *Romanos le Melode. Le Christ Redempteur. Celebrations liturgiques traduit du grec*, Παρίσι.

- Krumbacher, K. (1974). *Ιστορία της βυζαντινής λογοτεχνίας*, (μτφρ. Γ. Σωτηριάδης), Β', Αθήνα.
- Κωνσταντόπουλος, Ν.Κ. (1954). *Η αρχαία ελληνική μετρική εν τη βυζαντινή λειτουργική υμνογραφία*, Αθήνα.
- Λιβαδαράς, Ν.Α. (1959). *Το πρόβλημα της γνησιότητας των αγιολογικών ύμνων του Ρωμανού*, Αθήνα.
- Maas, P. (1962), *Greek Metre*, Oxford.
- Maas, P.-Trypanis, C.A. (1963). *Sancti Romani Melodi Cantica Genuina*, Oxford.
- Macdonald, A.B. (1934). *Christian Worship in the Primitive Church*, Εδιμβούργο.
- Μακρής, Σ. (1965). «Κοντάκιον». *Σε Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, 7 783-785.
- Μηναιόν του Δεκεμβρίου (1852)
- Μητσάκης, Κ. (1967). *The Language of Romanos the Melodist*, Μόναχο.
- Μητσάκης, Κ. (1986). *Βυζαντινή Υμνογραφία. Από την εποχή της Καινής Διαθήκης έως της Εικονομαχίας*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα.
- Mioni, E. (1937). *Romano il Melode*, Πάδοβα.
- Ξύδης, Θ. (1978). *Βυζαντινή Υμνογραφία*, Αθήνα.
- Παΐδας, Κ.Δ.Σ. (2006). *Εισαγωγή στη Βυζαντινή Ποίηση. Λόγια κοσμική ποίηση, θρησκευτική ποίηση και υμνογραφία*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα.
- Παντελάκη, Ε. (1919). *Κοντάκια και κανόνες της εκκλησιαστικής ποιήσεως*, Αθήνα.
- Παπαδόπουλος, Γ. (1890). *Συμβολαί εις την ιστορίαν της παρ' ημίν εκκλησιαστικής μουσικής*, Αθήνα.
- Petersen, W.L. (1984). *The Diatessaron and Ephrem Syrus as Sources of Romanos the Melodist*, Ουτρέχτη.
- Pighi, G.B. (1970). *Studi di ritmica e metrica*, Τορίνο.
- Pitra, J.B. (1867). *Hymnographie de l' Eglise Greque*, Ρώμη.

- Πλατανίτου, (1989). *Εορτολόγιον της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, εκδ. Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήνα.
- Πολέμης, Ι. και Μινέβα, Ε. (2016). *Βυζαντινά υμνογραφικά και αγιολογικά κείμενα*, εκδ. Κανάκης, Αθήνα.
- Puech, A. (1930). *Histoire de la literature grecque Chretienne*, Παρίσι.
- Ρουμάνη, Γ.Ι. (1958). *Ο Άγιος Νικόλαος (Το μύρο των Μύρων)*, εκδ. Ελληνοαμερικανικού επιμορφωτικού ινστιτούτου, Αθήνα.
- Reichmuth, R.J. (1975). *Typology of the Genuine Kontakia of Romanos the Melodist*, Μινεσότα.
- Σάθας, Κ. (1878). *Ιστορικόν δοκίμιον περί του θεάτρου και της μουσικής των Βυζαντινών*, Βενετία.
- Συμεών ο Μεταφραστής, (1989). *Η ζωή και τα θαύματα του Αγίου Νικολάου*, εκδ. Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήνα.
- Schorck, R.J. (1957). *The Sources of the Christological Hymns of Romanos the Melodist*, Oxford.
- Sopfocles, E.A. (1897). *Greek lexicon of the Roman and Byzantine Bibliography of Texts and Studies*, New York.
- Svoerffy, J. (1978). *A Guide to Byzantine Hymnography: A Classigied Bibliography of Texts and Studies*, Λέιντεν.
- Tillyard, H.J.W. (1923). *Byzantine Music and Hymnography*, Λονδίνο.
- Τζαφερόπουλου, Α. (1990). *Άγιος Νικόλαος Μύρων Λυκίας*, εκδ. Τέρτιος, Κατερίνη.
- Tziatzi-Papagianni,(2010). Μ. Χρονολογία «Das zweite Kontakion des Pseudo-Romanos auf den heiligen Nikolaos(=Maas-Trypanis 78)», σε *Βυζαντινά* 30.
- Τρεμπέλας, Π. (1949). *Εκλογή Ελληνικής Ορθοδόξου Υμνογραφίας*, Αθήνα.

- Τωμαδάκης, Ν.Β. (1965). *Η βυζαντινή υμνογραφία και ποίησις, ήτοι Εισαγωγή εις την Βυζαντινήν Φιλολογίαν*, Αθήνα.
- Τωμαδάκης Ν.Β (1954). *Ρωμανού του Μελωδού Ύμνοι εκδιδόμενοι εκ πατριακών κωδίκων μετά προλεγόμενων*, Β', Αθήνα.
- Τωμαδάκης, Ν.Β. (1965). «Ρωμανός». Σε *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, 10 914-921.
- Φυτράκης, Α. (1957). *Η εκκλησιαστική ημών ποίησις κατά τας κυριώτερας φάσεις αυτής*, Αθήνα.
- Χρήστου, Π. (1959). *Η υμνογραφία της αρχαϊκής εκκλησίας*, Θεσσαλονίκη.
- Wellesz, E. (1980). *A History of Byzantine Music and Hymnography*, Oxford.